

Disputatio medica inauguralis de cephalalgia particulari

<https://hdl.handle.net/1874/347234>

21.

DISPUTATIO MEDICA
INAUGURALIS
DE
CEPHALALGIA PARTICULARI,
QUAM,
DIVINO FAVENTE NUMINE,
Ex auctoritate Magnifici Rectoris,
D. HERMANNI van HALEN,

S. S. Theologiæ Doctoris, ejusdemque Facultatis in Inclyrâ Academiâ
Ultrajectinâ Professoris Ordinarii, Verbiq; Divini ibidem in
Ecclesiâ Præconis,

N E C N O N

*Amplissimi Senatus Academici consensu, Nobilissimæque
Facultatis MEDICÆ Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS,
Summisq; in MEDICINA honoribus & Privilegiis
ritè, & legitimè consequendis,

Publico examini submittit

JOHANNES HENRICUS SCHLET, Lubec.

Ad diem 24. Junii, horis locoque solitis.

TRAJECTI ad RHENUM,

Ex Officinâ FRANCISCI HALMA, Academiæ
Typographi, cl^o l^oc LXXXIX.

DISPUTATIO MEDICA
DE
CEPHALALGIA PARSIALI

AVTORIS
D. HERMANNI HALLEN

PROFESSORIS PUBLICI
MEDICINAE

IN
UNIVERSITATE
MEDICA
WURTEMBERGENSI

ANNO
MDCCCXXXIII

TRAJECI
EX OFFICINA FRANCISCI HALMA, ACADEMICI
TYPOGRAPHI, CUIUS IN AEDIBUS

PROOEMIUM.

*A*ffectus, quem Eruditorum submitto
iudiciis eorumque examini sisto, hujus
est indolis, ut suas potissimum exer-
ceat vires in certa quadam capitis no-
stri parte; licet ejus causa non semper
nata in capite ipso, sed aliunde eo dedu-
cta, aut per consensum affectum, uti nos infra pluribus di-
cemus. Et vires ejus in delicata & admiranda capitis tex-
tura sese manifestant satis, dolore semperimmani, nſ. ex-
cipere velis dolorem gravativum, satis tamen molestum, quò
etiam sæpissimè tentantur Mortales. Non solùm autem in
stuporem nos rapiunt certa periodus & accurata sæpe cir-
cumscriptio doloris, ultrà quos terminos non transgredi-
tur: Sed ingens etiam varietas Symptomatum haud rarò
Medicum licet versatissimum alias, eludit, ut, quid sen-
tiendum sit dubitet. Hinc præsens affectus jure appellari
poterit πολύμορος & Prothèò Chamæleonteque mutabilior.
Quam ob causam haud inutile duxi, examinare aliquan-
tum accuratius hunc hostem quò eò felicius ejus insidiis
occurrere possimus. Implorans igitur primò Numen di-
vinum, ut benignissime hisce meis annuat conatibus,
quò cedant apprimè in sacrosanctæ ac individuae Trinita-
tis gloriam æternam, egrotantis auxilium suave, pro-
priamque salutem jucundam.

DISPUTATIO MEDICA
INAUGURALIS,

DE

CEPHALALGIA PARTICULARI,

§. I.

Omino autem præsentem Affectum Cephalalgiam, *ἢ τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς ἀλγῆς*, quod est simul sumtum Græcis *κεφαλαλγία*, exprimens dolorem capitis. Variè adhuc appellatur apud Græcos; uti *ὀδύνη ἀλγῆμα*, καὶ *πόνος*, adjectâ semper unicuique voculâ *τῆς κεφαλῆς*; quemadmodum etiam videre est apud Sennert. de Cap. & cerebri morb. l. i. p. m. 3. S. i. c. 2. Gallis vocatur *mal de tête*: Italis *dolore di capo*; Anglis *Grieff or dolour of the head*.

Adjicio voculam, particularem, quòd animus mihi tantùm est agere de iis Capitis doloribus qui in certa fiunt quâdam parte & in certo capitis latere; non autem de iis, qui in toto oboriuntur capite qui sub Cephalalgia simpliciter dictâ tantùm comprehenduntur. Unde etiam diversa sunt sortiti nomina scilicet Hemicrania, Eterocrania, Clavus, Monopagia, dolor frontalis, dolor Syncipitis, dolor Occipitis, & qui sunt aut fixi, certamque observantes periodum, vel minus.

II. *Ἡμικρανία* aliàs etiam appellatur, à Sennerto, *Ἡμικρανία*; sed minùs usitatè. *Ἡμικρανία* derivatur ab *Ἡμι*, semi & *τὸ Κρανίον* calvaria: quam appellationem etiam Latini retinent, dicentes Hemicrania, dolor qui est in uno tantùm latere sive sit in dextro, sive sit in sinistro, scilicet qui est in dimidietate Cranii: quod mecum vult Lonicer. in Explicat. morb. dum dicit; Hemicrania vocatur à dimidia cranii parte.

III. Notum est, si sceleron intueamur, Cranium mediante futurâ sagittali in duas dividi partes, sinistram & dextram; & quando
in

in harum alterutra dolor, dicitur laborare Hemicraniâ; ac homo eâ laborans, vocatur Hemicranicus. Non autem hoc ita accipiendum, quasi hæc appellatio desineret, si dimidium Syncipitis vel occipitis etiam occupat aut si oculum, aurem ejusdem lateris simul afficit, sive nasum in æquales partes dividit.

Eterocrania unum idemque cum Hemicrania videtur, esse Aræo; uti ex ejus descriptione patet, quam habet l. 3. c. 2. de causis & notis diuturnorum affectuum: tùm, si vi vocis insistamus nihil quoque videmus differentia. Gallis nuncupatur *la Migraine*: quæ vox illis etiam significat exiguum aliquod conchylum, quod mederi dicitur Hemicrania: Italis vero *l'Emigranea vel Magrana, vel dolore di capo da una banda*: Anglis *the Megrin*.

IV. Notandum adhuc est de Hemicrania, quod quidem ægro horribiles creet dolores, & ut plurimum ingentia Symptomata miratione digna comitantia habeat; sed solatium quod miseris reliquum, est, quod inducias dare soleat, nec nisi per intervalla repetere suam atrociam. Quod etiam annotatum legimus inter Petr. Sal. Div. Annot. super Donat. Anton. ab Altomari c. 12. & ap. alios Practicos uti Carol. pison. de serosa Colluv. Sennert: de cap. & cerebr. morb. quale quid cum illis annotarunt Maurit. Hoffm. & Fascius in disp. quadam de suffocat. hyster.

V. Aliud Capitis doloris genus, quod jam sequitur, Clavus dicitur. Hic autem dolor fixior est & hæret tantùm in certa aliqua capitis particula: interdum vix ciceris latitudinem æquat. qualem in supercilio notat Hugo Conf. v. fol. 7. & Poterius in vertice obs. Cent. 3. c. 3. Tum Clavus etiam dicitur Duncan. Liddel in arte medica l. 3. c. 7. quando scilicet exigua capitis pars dolet; quôcum consentit Roderic. Lusitan. de morb. mul. l. 2. c. 7. Et dolor, qui ibi hæret altè infixus est, nec, saltem rarissimè, majus minusve occupat spatium; sed eandem semper affligit particulam.

Clavi hysterici etiam mentionem facit Th. Sydenh. in sua dissert. Epistol. de affectione hysterica. Græcis dicitur ἡλῶς . Est quoque Tuberculi genus in plantis digitisque pedum maximè, quod haud parum incommodat ingressum Clavus exprimitur Gallis *un Clou*; certe hoc genus capitis doloris haud malè ita vocatur, quoniam sic pungit ut quasi clavus ferreus infixus videatur: mecum consentit Lonicer. in Explicat. morb. Fiunt etiam callosa quædam in candido

oculi tubercula, quæ Clavi oculor. nominantur. Præterea Clavus est vestimenti genus veluti quibusdam Clavis auris distinctum; cuius mentionem faciunt Sueton & Ovid. Hic Capitis dolor Clavus dictus etiam nuncupatur Monopagia teste Roderic. à Castro de morb. mulier. l. 2. c. 7. Sed Duncano Lidd. l. 3. c. 7. in arte medica exprimitur Homonopagia, per quod intelligit etiam ejusmodi dolorem, qui in una parte altè infixus.

VI. Si vero dolor radices latius agit & accedit ad magnitudinem & figuram ovi alicujus, hujus vel illius avis, appellatur ovum: Hic dolor eandem quoque fixitatem uti Clavus, observare solet. Non necesse est indicare, quid dolor syncipitis, occipitis sive frontis sit, cum hæc jam satis per se pateant.

VII. Verùm enim vero Dolor, cum non nisi in partibus quàm quæ sunt sensu instructæ, fieri possit, mihi jam clarius explicare incumbit, quid pars sensibilis sit, quid hoc sit, quod patiat in capitis dolore: nam hoc esse aliquid, quod organis sensus instructum necesse est.

VIII. Examinabimus igitur quænam partes sint sensibiles & quænam minùs, observandò ordinem, uti sese primò in Anatome nobis offerunt. Cutis primò adest, quæ est in capite crassissima; non sentit autem aded acutè uti pericranium, in quo sæpe atrocissimi oboriuntur dolores.

IX. Jam nobis se exhibet Cranium, ossca aliqua substantia, constans ex duabus tabulis & ex pluribus partibus ob ejus suturas. Hoc autem sensu caret; dolores igitur aded immanes in eo existere nequeunt: ratione verò fibrarum membranacearum per ejus suturas exeuntium, dolor in hac vel illa regione futurarum percipi utique potest. Insuper ossibus denegatur sensus. Et magni dolores quibus vexantur usque ad misericordiam Podagræ & Arthritici, non sunt in ossibus, sed in membranæ ea investientibus. Hinc Aretæus l. 4. c. 12. ubi tractat de Arthritide, inquit, magnum est miraculum non dolere ossa etiamsi quis illa secet aut collidat. Ea de causa etiam ossa in cariem abire, illaque abradi, secari urique possunt à Chirurgis. Et ὀστενόστος qui Scorbuticis & lue venereâ laborantibus & quartanariis familiaris esse solet, fit ob ossium medullarumque tantum membranam.

X. Sub cranio tenditur membrana crassa, dura mater dicta. Hæc acutissimi

acutissimi est sensus, unde etiam interdum immaniter dolet; Cranium interius ubique succingit, ubique etiam ejus sinus & cavitates comitatur. Constituit quoque varios sinus, qui dicuntur laterales & unus longitudinalis, in quibus sæpissimè dolor hæret. Hic longitudinalis dicitur à figura, falciformis: profundè autem descendit, cerebrumque in sinistram dextramque partem dividit. Cerebellum à cerebro hæc quoque distinguit membrana: cum cranii basi firmiter cohæret, superius autem per fibras & vasa cum futuris cranii.

XI. Hanc sequitur alia membrana, pia mater dicta: sensus autem acutissimi est, mollioris tamen & tenuioris substantiæ, proximè cerebrum cerebellumque ambit, ubique sese insinuans in anfractus cerebri, illosque comitatur & hinc inde plexus varii efformati à vasis sanguineis inter se distinctis ab illa membrana sustentantur: & Wharton. in sua Adenograph. c. 24. inquit, credibile est hos plexus habere nervosas nonnullas fibras, quamvis ob exilitatem cerni nequeant. Vasa sanguinea mediante hac membranâ per cerebrum deducuntur. Omnes partes cerebri cerebellique uti sunt ventriculi, nates & testes, glandula pinealis, glandula pituitaria &c. ab hac tenui membrana investiuntur. Sic Glafer. in tr. de Cerebro c. 1. demonstravit in Anatome aliqua Anno 1673. testes & nates hac tenui membranâ obvolvi: & secundum Olhafium vasa & ventriculi ab illa etiam investiuntur, quod quoque volunt Bauh. & Diemerbr.

XII. In his itaque partibus tali membranâ comitatis crudeles hæere possunt dolores. Exquisitioris tamen sensus habetur membrana tenuis alterâ illâ durâ, quoniam ei spiritus animales ob viciniam cerebri, ex eo copiosius impertiuntur, uti Glafer. tr. de Cerebr. vult.

XIII. Quid jam sentiendum sit de Cerebro & cerebello etiam videndum est: Tota hujus ac illius substantia tam corticalis quàm medullaris, quoniam eum hisce membranis nil simile habet & toto cælo ab illis differt, omnis sensus utrique etiam denegatur meritò. Hinc Montanus in Medicin. p. 1. c. 17. dicit, Cerebrum non sentit. Fernel. Physiol. l. 1. c. 10. inquit, cerebrum sensu caret. Tum nervi cerebrum penetrant, etiamsi omnes ab eodem originem trahant: Testib. Wharton. in Adenogr. c. 3. & Th. Bartol. in Anatom. l. 3. c. 3. Quam ob causam Abscessus cerebri non sunt cum intenso cap. dolore sed potius gravativo & cum propensione in somnum. Chirurgi etiam

etiam aliquam partem Cerebri sine sensu doloris eximere possunt. Exulcerantur interdum externis vulneribus corticales glandulæ cerebri & insignes exsurgunt excrescentiæ quæ à similitudine fungi appellantur, uti habet Malpigh. in Exercit. de structur. viscer. c. 1. hæ autem excrescentiæ mordicantibus medicam. sine omni sensu absumuntur.

XIV. Videmus igitur quid sit, quod adeò acutè sentiat in cap. dolore, & ubi hæere queant hi atrocissimi dolores. Membranas esse, audivistis: Hinc etiam palpebræ, quoniam membranâ à pericranio ortâ instructæ, & orbita oculi ab eodem succincta sæpe dolor ibi sentitur. Oculi cur sæpissimè in consensum rapiantur, etiam satis patet, quoniam duabus omninò cerebri membranis involvuntur: sic dura oculi Tunica est a dura matre: tunica *χραιοειδής* dicta à pia matre investitur; Retina etiam obvolvitur tenui membranâ.

XV. Sed quid propriè sit quod adeò acutè hæc sentire faciat membranas, valde intricatum est. Eruditissima etiam ingenia formidant suas hinc explorare vires. Nam Malpighii papillæ pyramidales quas in cute tanquam organa tactus finxit in his membranis tam minùs quàm in cute rem absolvent. Tum Anatomicorum nemo hucusque ostendit papillas ejusmodi in membranis, & tamen nihil magis in toto nostro sentit corpore, quàm membranæ. Sic viscera quoniam ex membranis constant, valde dolent sæpissime: sic dolent Nephriticis Renes, & Calculosis uretheres ac vesica: sic conqueruntur de summo dolore in latere Pleuritici: sic vociferantur Podagrici, ac Arthritici ob ingentes cruciatus in periostio existentes: sic etiam oculi ipsi ac aures internæ non ob papillas pyramidales dolent, sed ob tunicas & membranas tantùm.

XVI. Membranæ sunt igitur quæ ita dolent in nostro affectu: ad adimplendum autem organum tactus necessarii sunt spiritus animales ut rectè statuit Barbett. in Anatom. practic. c. 6. cum Glasser. tr. de cerebro Lowerus etiam satis demonstravit ligatò nervò aut eò dissectò nec motum nec tactum fieri posse. His vero membranis non deficere possunt spiritus animales quoniam illorum officinam in quo elaborantur ipsi, omnino proxime ambiunt præterea ut sensus fiat perfectus, necesse etiam est influat sanguis; nec hæ membranæ eò destituuntur. Arbitror jam clarum esse aliquò modo quare membra-

membranæ adeò acutè sentiant, & Cartesii sententiam omnino esse rejiciendam, ubi statuit, membranas quæ tegunt nervos & partes, non magis esse sensus ac tactus organa, quàm chirothecæ quibus corpus contrectamus.

XVII. Dolores qui has membranas frequentissimè impetunt variant situ, ratione vehementiæ, temporum, durationis, ac causarum: alii sunt fixi, alii inconstantes, alii certum tempus observant, alii minus, alii sunt per *Συμπάθειαν*, alii per *Ἰδιωπάθειαν*: quæ omnia ex sequentibus satis elucescent.

XVIII. Experientia quotidiana satis testatur, Capitis hosce dolores Protheò mutabiliores esse: sic aliqui tantùm sunt cum appetitu dejecto, sine ullo tumore vel rubore, & sine omni febre, cum dolore autem futuræ Coronalis, qualem observavit Borell. in quadam puell. obs. 38. c. 1. Alii autem invadunt cum febre ardente, nausæâ, rigore, vigiliis & cum anxietate summa: interdum sunt gravativi tantùm: nonnunquam verò acerbissimi; interdum dolor est proserpens Tulp. obs. 33 lib. 1. Aliqui conqueruntur de lancinante dolore: Aliquos vexat cum frigoris sensu, adeò ut interdum nequidem ignis actualis admotione se comburi sentiant, uti Binningerus in suis obseruat: habet. Alios vexat Capitis dolor cum manifesto sensu caloris Tulp. obs. 33. l. 1. Nonnunquam dolor est acutus circa frontem ut puella quædam cultrò sibi caput dividi frequenter postularet.

Aliquibus videtur non secus ac si virgis eò in loco cæsi essent: aliis æstuosus instar aquæ bullientis: nonnullis pungitivus vel tensivus vel mordens, vel dilacerans videtur. Quidam perpetuò scalptu caput dilacerare impelluntur Bonet. de abdit. morb. causis c. 1. Capilli interd. inverti nequeunt sine ingenti dolore. Nonnunquam, quotiescunque gravior paroxysmus adest, pili capitis, verticis potissimùm eriguntur & per notabile tempus erecti manent, quod Cl. Meib. observavit in Matrona quâdam. Nonnulli prænimio dolore ejulant, vociferantur, caput ambabus manibus sibi comprimere rogant, dicentesque se sentire posse quomodo materia aliqua intus sub cranio pro vario situ capitis huc vel illuc impellatur. In quodam qui in Syncipite dolore gravissimo divexabatur, omnes dentes excidisse observavit Fernel. l. de lue venerea c. 6.

XIX. Hemicranicis sæpe graves convulsiones cum Febris superveniunt Tulp. l. 1. obs. 2. Et Hemicrania cum convulsivis sævisque

que admodum tum lumborum tum totius abdominis cruciatibus commutavit, uti ap. Car. Pison. legere est. Hemicranicis etiam vel Eterocranicis nervi sæpe distenduntur, facies obtorquetur, oculi vel contenti instar cornu rigidi sunt, vel huc atque illuc interius convelluntur ac vertiginosè agitantur, in ipsisque dolor profundus usque ad intimas tunicas descendit, sudor immodicus effluit, nausea & vomitus biliosus comitantur: homo consistere nequit, sed in terram delabitur, animi pendent: vitam ægrè ferunt, fugiunt etiam quodammodo lucem, tenebræque his ægritudinem solantur: alia plura sympt. narrat Aretæus l. 3. c. 2. de notis & causis affectuum diuturnorum.

XX. Dolor capitis, interdum sub æstatis initium invadit, cottidie discedens statis horis revolvitur, certumque suum tempus observat. Tulp. obs. 13. l. 1. Aliquando capitis dolor est reciprocus & à capite in pedem & à pede identidem ad cerebrum revolvitur. Tulp. obs. 33. l. 1.

XXI. Supercilia sæpe sunt rigida, tument, rubent, interdum etiam sine omni rubedine: ad dimidium usque claudunt oculum: omnia geminata vident; ne minimam quidem offensam in cubiculo patiuntur: interdum etiam, omnes partes ejusdem lateris affecti, uti auris oculus ad dimidietatem nasi usque tantum dolent, latere alterò optimè sanò: quosdam invadit dolor cum horripilatione quâdam levi, deinde subsequente magna in sanguine ebullitione: sæpius etiam invadit cum lassitudine omnium membrorum. Haudraro non olfaciunt, nec gustant, vita ipsis invisæ est, mortemque discipiunt: hinc sæpe adeò impatientes sunt, ut caput tempore paroxysmi in parietem pluries impingant, pugnisque vehementer impetant ut observavit Poter. C. 3. c. 3.

XXII. Haud pauci Capitis dolores sunt cum magno tumore, dentesque sæpè unà dolent. Quidam dolor interdum est cum ischuria quale quid observavit Bonet. c. 75. de abdit. morb. causis. Quidam maximò cum bulimo ac ingenti oris ventriculi morfu, qui si statim demulcebatur cibo aliquò assumtò, aut ficu unà tantum comestæ, aut medicamento certò aliquò haustò, sæpissime impediabatur paroxysmus, qui alias maximos cruciatus parere solebat: sin vero hoc negligebatur, omnia symptomata magis magisque incredebant, cum animi pendentia quidem levi sed magna ebullitione sanguinis

guinis insequente; quod ipse haud semel in quadam Hemicranica observavi.

XXIII. Inter medios cruciatus sæpissime in capitis dolore particulari multum seri flavi & tenuis naribus effluxit, Th. Willis. Anat. cerebr. c. 12. Auris aliquibus manavit Ballon. Epidem & Ephemer. l. 2. p. 270. Ex utriusque interdum oculi angulis materia acris stillavit Fernel. l. de lue venerea. c. 6.

XXIV. Sed quis potest enarrare omnia symptomata, quæ cum Capitis dolore particulari sæpe conjuncta videmus? Nonne illa variare utique possunt pro diversitate subjectorum ac causarum? Causarum imprimis ingentem esse varietatem, quis dubitat? Harum autem indagationem esse difficillimam nemo non fatebitur: Et in illarum notitia cardinem totius curationis versari nullus non affirmabit: Hinc Virgil. optimè: Felix qui poterit rerum cognoscere causas.

XXV. Veritas autem causarum nunquam melius affulgere nobis potest, quam per Anatomicos eorum, qui ejusmodi capitis dolore, de quo nos hic tractamus extincti fuerunt: Et hoc modò deinde nobis faciliora erunt explicatu omnia.

XXVI. Sic Th. Willis ante anatomicum difficile erat dictu, quomodo Hemicrania sinistri lateris in viro adhuc vivente fieret; post eam vero deprehensâ Carotide dextra intrâ cranium osscâ, aut potius lapideâ, facilius id quoque explicare poterat, Tr. de cerebr. Anatom. c. 7.

XXVII. Lapidescere autem vel ossescere aliquid in corpore nostro posse, alii etiam Auctores testantur: sic legimus ap. Deusing. de foetu Mussipontano, qui extra uterum in abdomine matris repertus, in lapideam omnio materiam abierat: sic de Schirris interdum lapidescentibus loquuntur Chirurghi. Tulp. l. 3. obs. 9. mentionem facit Turundæ intrâ corpus lapidescentis. De calculo Renum & vesicæ res notissima est. Arteriæ carotides æque uti cartilagine in ossream substantiam faciliè abire possunt: Tum Regner. de Graaf in Miscellaneis curiosis quoque notat arterias Carotides aliquando planè induratas fuisse. Et senes, quòd incurvi incedant, nec dorsum flectere uti juvenes, queant, fit ob Cartilagine, inter vertebra, intercedentes, abeuntes in ossream substantiam, uti iis notum qui senes fecerunt.

XXVIII. Membranas cerebri sæpè a naturali flatu recessisse etiam Anatome docet : sic P. Pawius obs. Anatom. 8. annotat duram matrem aliquot locis in occipite ubi dolor in vita erat, exasam fuisse. Rhod. Cent. 1. obs. 33. observata fuisse dicit in dura membrana, piâ illasâ, tria gummata candida in rustico lue venereo detentô. Sæpius membranæ coalitæ inter se sunt repertæ, imprimis in Scorbuticis, & lue venerea detentis quale quid observavit Th. Willis Tr. de Scorb. c. 4. Ejusdem coalitionis juxta sinum longitudinalem ubi etiam dolor tantùm erat, mentionem facit idem Auctor in Anatom. Cerebr. c. 9. addit quoque vasorum oscula hîc penitus observata fuisse observata, ut sanguini licet plurimum ebullienti, in sinum propinquum nullus aditus relinqueretur. Observantur interdum vasa meningum sanguine nimio turgentia. Willis Anatom. Cerebr. c. 8. vidit membranam à flatu distentiam; ipsâ autem dissectâ sine lymphæ effusione tumor illicô subsidebat. In aliis reperta est lapidea aliqua substantia meningi adnata. Sub medio ossis syncipitis usque ad os temporis extensum vidit Ilmerus ulcus oblongum cum sanie crassâ & multùm flavâ.

XXIX. Reliquæ insuper partes capitis vitiatæ sunt deprehensæ: sic observati sunt ventriculi cerebri pleni seri limpidissimi; cujus uncias XII. in ventriculis anterioribus invenit Ilmerus. Plexus choroidæus nonnunquàm fuit deprehensus arrosus & putrefactus. In quadam Matrona Nobili, quæ erat Hemicranica, & dolorem sentiebat in tota capitis parte antica & sinistra, inventum est multùm aquæ flavescens mediocriter salitæ in singulis cavitatibus duræ matris intrâ cranium tam anticis, quam posticis. In alio circa tempus post mortem exigua puris quantitas in ea regione ubi dolor erat sub cranio reperta est; in cerebri autem penetralibus abscessus erat, à quo credibile manasse sanie tam sævi doloris. Interdum est repertus in cerebri substantia tumor quidam callosus; qualem invenit prope meningis Jac. Fontan. Medic. pract. l. 1. c. 3. in cadavere quod secuit in Xenodochio Aquensi.

XXX. Apud G. Ballon. Paradig. 19. legimus in cadavere quodam repertum esse vermem, inter Calvariam & piam matrem situm: Æger autem conquerebatur cum adhuc viveret, de dolore capitis inplacabili circa futuram coronalem. Gesnerus lib. 5. Histor. Animal. uti & Hollerius l. 1. de morb. int. c. 1. affirmant scorpiones in cerebro fuisse repertos, qui vehementis capitis doloris causæ fuerunt, & mortem denique

deniquè attulerunt. Vermiculos circa nates & tertii ventriculi cerebri collem & convallem repertos fuisse, videre est ap. Rolfinc. in Dissertat. Anatom. l. i. c. 13. Myriades etiam pediculorum sub pericranio & in ejus meditullio deprehensæ sunt. In illorum capite qui febb. Ungaricis extincti fuerunt, etiam reperti sunt vermes. Reperta est interdum in iisdem, non solum magna fædissimi excrementi pus referentis copia; sed & cimum aliorum vermiculorum multitudo. In cavitate frontis sepe etiam vermibus deprehensus. Non autem necesse est semper generentur in cerebro; sed etiam extrinsecus per aures & nares dormientibus irrepere possunt.

XXXI. Nonnunquam causa doloris non reperitur in parte dolente, sed in altera, quæ est sine dolore. Sic mulier quædam continuâ dextri lateris Hemisphæriæ diu & acerbissimè affligebatur; post mortem autem crebrum fuit inventum in sinistro latere corruptum, ichore & sanie refertum, quod habet H. Saxon. præl. præct. p. i. c. i.

XXXII. Causa doloris non semper in capite genita est; sed eò aliundè sæpius deducitur: sic de vermibus extrinsecus ad caput perreptantibus modò dictum est: tum materia purulenta post mortem in capite deprehensa, sæpè eò deducta est in pleuritide & peripneumonia à pleura & pulmonibus.

XXXIII. Leonh. Botall. de lue venerea c. 16. dicit repertum fuisse in quodam, qui in vita semper conquestus erat de dolore gravativo circa synciput & tempora, cranium ad coronalis & sagittatis Commissuræ regionem sphacelatum putridumquè Coronati Regii latitudine: Craniò vero aperto statim profluxisse tum per ossis aperturam, tum per aures & nares, ichorem putrilaginosum instar aquæ, fuligine fumarii & crocò aspersæ: membranæ putridæ etiam erant, quæ solo tactu facilè rumpebantur: corruptum & cerebrum & nervi optici.

XXXIV. Nonnulli Auctorum etiam mentionem faciunt doloris cap. à carie ossis oborti; uti Rhod. Obs. 74. C. i. Rolfinc. tr. de dolor. cap. Barthol. Hist. 8. C. vi. Notandum est autem quod suprà dixi, cranium haud dolere posse, nisi simul quoquè afficiantur membranæ per id exeuntes. Quomodo vero purulenta materia intrà illas duas crani tabulas generari queat, quæ deinde exsudat, & membranas afficit, docet satis luculenter Hipp. 11. de vulner. cap. Intrà has duas crani laminas gigni posse abscessum quoddam genus

nus vocatum Meliceris, docet Rolfinc. Tr. de dolor. cap. Idem observavit quoque has tabulas interdum à se invicem discedere multum & ita premere meningem.

XXXV. Observatum fuit sæpius post ictum aut casum dolorem particularem ortum ob depressum cranium & introcessionem particulæ cranii meningem prementis & porrò per consequens vasa sanguinis. In cavitate frontis sæpe deprehensus abscessus.

XXXVI. Abscessus sæpe quoque in cerebro sunt reperti. Quidam Auctorum dicunt cerebrum esse liberum ab Abscessibus: præsertim intuentes illud, deprehendunt esse plane diversæ substantiæ & ob vasorum paucitatem differre ab aliis partibus in quibus frequenter contingunt Abscessus: aut exinde fortassis est, quod legant apud Platerum in quæst. physiol. statuentem cerebrum frigidius esse reliquis visceribus. Experientia tamen nos docet id haud impossibile esse, & quotidie fieri. Joh. Bapt. Montanus nobis adstipulatur, dicens, cerebrum etiam abscessus pati potest. Et in penetralibus cerebri abscessum fuisse deprehensum, supra jam diximus. Hoc autem certum est, ibi fieri frequentius in cerebro Abscessus, ubi vasa sunt copiosiora: hinc inplexu choroidæo sæpe observantur. Loquuntur etiam Auctores de Abscessibus repertis in Rete mirabili, natibus, infundibulo cerebri inhærentibus & in processibus mammillaribus.

XXXVII. Abscessus autem variant inpr. situ magnitudine & materia, quam continent: sic aliqui non excedunt magnitudinem fabæ, quidam vero magnam cerebri partem occupant: Alii in se continent materiam merè purulentiam, aut materiam aliquam ichorofam, faniosam, vel serosâ materia limpida ac copiosa scatent &c. Alii folliculo includuntur, nonnulli vero minus. Priores si intrâ cranium ac duram meningem, vocantur à Bootio vomicæ hypocranii: Qui verò intrâ duas illas membranas & inter has, ac cerebrum, vomicæ tantum. Abscessus autem qui folliculo includitur emissis quoque quibusdam filamentis meningi sæpe alligatur, efficit in eo latere in quo consistit, jugem cujusdam ponderis sensum ac molestissimum dolorem à compressione sc. ac distensione meningis, vid. Boot. de offe&t. omiff. c. 2.

XXXVIII. Quid propriè sit Folliculus & unde generetur valde adhuc disputatur. Aliqui dicunt nihil aliud esse quàm pus, quod vetustate temporis callum contraxit, uti vult Fern. pathol. 1. 7. c. 7.

Hoc

Hoc non est adeò absonum, quoniam pus, postquam in sinu aliquo diu hæsit, latera ejus obdurescere & callescere videmus. Quidam dicunt generari instinctu opificis S. Creatoris, utpote qui voluerit materiam aliquam extraneam suis includi terminis. Sed hoc Argumentum non procedit; videmus multos alios magnos abscessus sine omni folliculo, sine omni membrana esse. Aquapend. nititur hoc decidere, qui videatur in sua Chirurg. Bootius de Affecti. omiff. ingeniosè explicat Folliculor. generat. ad quem ablego Lectorem.

XXXIX. Lapidis reperti sunt sæpe in interno capite: sic lapis ex gypsea materia concretus in posteriori parte capitis inter duram & piam matrem deprehensus, Hild. C. 1. obs. 11. Lapidis in cap. generatos fuisse notant alii Auctores Kentm. Holler. & Bonetus.

XL. Observari sunt magni capitis dolores in iis qui habuerunt cranium crassum atque sine futuris, Plater. obs. lib. 2. aut nimis arctas futuras Columb. Anat. l. 1. c. 5. Qui utique fieri possunt quoniam vapores & excrementa quæ continuè sanguis & cerebrum demittunt, haud exhalare queunt, sed intrà Calvariam concluduntur, unde necesse est magna in capite fiat perturbatio. Nec audiendus est Celsus qui l. 8. c. 1. caput sine futuris firmissimum atque à dolore tutissimum statuit. Tum Fabr. Hild. dissecuit quoddam cadaver humanum, cujus cranium in vertice vix papyrum crassitie æquabat, ubique instar offis cribrosi perforatum, cutis quæ extra cranium spiraculum seu caminum illum cooperiebat, flavens fuit; Hujus autem caput vix unquam dum adhuc viveret, dolore affectum fuisse existimat. Possem etiam multa exempla enarrare eorum, qui aliqualem dehiscenciam futurarum semper habent, nec ullò ferè dolore tentati fuere. Quod si autem futuræ à se invicem discedant certò tantum tempore, quando sc. sanguis nimis æstuat aut ebullit, qui vasa meningum nimis distendit, utique dolor existere potest; quod etiam ab humore seroso valde copioso fieri probabile est. Hoc enim modo discedentibus. sc. à se invicem futuris, membrana, quoniam cum cranio connexionem habet, etiam distenditur admodum quod sine dolore fieri haud potest. Et ejusmodi futurarum discessiones passim leguntur ap. Auctores uti Hild. c. 1. obs. 1. Boot. de affect. omiff. c. 4. Fr. Joel. pract. l. 9. S. 2. c. 3. Sennert. pract. l. 1. c. 21. Carol. pison. de seros. Coll. Th. Barthol. C. v. Hist. 92.

XLI. Porrò inventum est per Anatomen Cerebellum cerebrò mollius

in iis qui continuo dolore cap. in occipitio laborarunt: in aliis verò aridum & friabile, Riolan. Anthropol. I. 6. c. 2. In quodam, qui per triennium conquestus fuerat de dolore in occipite, ipsa cerebelli substantia flaccida omninò molliorquè multò quàm cerebri substantia reperta est: dicente id P. Pawio obs. Anat. VIII.

XLII. Videmus itaque extot observat. quid requiri ut fiat dolor fixus & continuus in hac vel illa parte tantum capitis: necessum scilicet est in certa quâdam regione sensibili capitis hæreat aliquod heterogeneum, uti tumor quidam callosus, humores glutinosi & acres, purulenti, faniosi, abscessus, particula cranii abscessa, flatus, lapilli, vermes, serum copiosum; sive adsit nimia vasorum repletio &c. quæ omnia meninges cerebri afficiunt vel premendò, vel distendendò, vel vellicandò.

XLIII. Haud infrequenter verò hæc vel illa pars capitis sine ulla tali heterogenea ac evidenti materia valde dolet ob contractam tantum aliquam dispositionem, quæ qualis sit, sensu sæpius deprehendi nequit: quomodo autem illa fieri queat tamen docent Auctores. Sic successu temporis pars quædam certa sensibilis fieri potest & manere ob intemperiem, quæ haud olim in ea erat, & quæ jam causata fuit ab ictu, contusione, ulcere, scabie maligna, abscessu; aut Topicis malè applicatis quæ esse possunt vel nimis frigida vel nimis calida, aut narcotica intempestivè adhibita: & quod ab hisce pars sæpe calore suo naturali deprivetur, rectè monet D. Danckwart. c. 3. Tr. de Podagra. Imbecillis quoque redditur post diuturnos morbos & luem veneream, vel hæreditariò esse potest, uti vult Platerus. Roderic. à Castro dicit, fœminas sæpissimè calorem habitualem & siccitatem in capite contrahere ab usu fortioris lixivii, quò ad decorandos capillos sine delectu uti solent. l. de morb. mul. l. 2. c. 7. sive ista pars magis acri exposita fuit, aut à combustione debilitata.

XLIV. Porrò hæc pars, cujus temperies multum læsa & cujus calor nativus debilitatus, levissimâ quâvis data occasione, etiam dolere potest. Tum observamus in iis partibus, quibus fontanellæ inustæ fuerunt, deinde fluere semper aliquid ad illas partes: sic pars aliqua abscessu semel tentata facilè iterum afficitur: & hoc fit, quia pars illa amisit justum & naturalem calorem, & quia quædam vasa durante abscessu sunt erosa, quædam obstructa, quædam coalita ite-
rum

rum, unde tunc non ita liberè, sanguis, uti consueverat antea, versus partem ferri potest. Et pars quæ semel debilitata, magis fluxioni obnoxia est, quàm altera uti Fernel. rectè pathol. l. 1. c. 22. habet. Insuper ejusmodi pars intemperata maximè sensibilis est, quando magnæ in aere fiunt mutationes, quæ partem ejusmodi vel simpliciter alterant certò modò, aut prius sanguinem, scilicet illum fermentandò, quod vere inpr. & autumno fieri solet.

XLV. Si examinemus reliquas causas capitis dolorem inducentes, fermè quamplurimas reperiemus hujus indolis esse, ut paroxysmum repetant fermentandò ac ebulliendò sanguinem. Necessè est autem pars quædam certa capitis sit hoc vel illò modò prius debilitata, uti jam dictum. Ad Examen trutinæ revoca modò vapores in aere hærentes sive sint fœtidi, sive grati uti fl. lil. alb. aut odor balsamorum fragrantium, aut croci, quale quid observavit Maurit. Hoffm. pensita cibum potum quoad quantitatem. & qualitatem. De motu nimio, potu multo vini generosi vel sp. vini aromatibus, animi affectibus uti & de vigiliis nimis res sine dubio est. Quid non designat transpiratio prohibita? Quid non evacuationes consuetæ suppressæ si nimirum menses in fœminis, hæmorrhoides in viris subsistant. Hæmorrhogiam incautè suppressam fonticulumocclusum & diuturna ulcera consolidata &c. haud parum sanguinem ebullire posse, ut exinde inplacabiles in hac vel illa regione capitis oboriantur dolores, satis experientia quotidiana docet.

XLVI. Sanguis verò facilius ebullire potest, si constitutio adest biliosa in subjecto, uti Binninger. habet obs. 46. C. iij. nam bilis maximè sanguinem rarefacit Wedel. de medicam. Facult. l. 1. S. 3. c. v. inprimis si sanguis multò sero abundat; hoc enim secundum Pisonem facilè ad ebullitionem est dispositum, & suâ naturâ sursum potius, quàm locum declivem affectat: Et aliò locò inquit fervorem identidem inducit quia sanguni non nisi imperfectè miscetur & confunditur. Egomet ipse frequentes vidi Hemicranias suam debentes seroso sanguini facilè ebullenti, originem.

XLVII. Cum aliis quoquè morbis qui à nimia ebullitione sanguinis fiunt, paroxysmum repeti videmus: Sic Catarrhosi de capitis dolore inprimis in fronte satis conqueruntur. Cum febre etiam sæpissime revolvitur Capitis dolor particularis: Hinc Fernel. pathol. l. 4. c. 19. vetus dolor in partè aliqua vitiosa quasi sopitus atquè con-

quiescens humore irritatō exasperatur cum febre. Peripneumoniacis sæpe etiam graviter caput dolet &c.

XLVIII. Omnino jam sum persuasus Unicuique has causas examinatio & reliquas, quæ haud enarravi, satis patere, eas non nisi fermentandō ac ebulliendo sanguinem paroxysmum inchoare. Videor etiam satis unā ostendisse quomodo Capitis dolor particularis esse queat continuus ac fixus & quomodo hoc vel illō incertō in primis tempore revolvi soleat.

XLIX. Enimverò multò difficilior explicatu est dolor particularis periodicus, talis scilicet qui certos suos tenet typos, certō tempore, certō die, certave horā accedit & remittit.

L. Non Capitis dolor tantum suas interdum observat periodos: uti Tulp. obs. xij. lib. 1. meminit capitis doloris statis horis revolventis & rarò excurrentis ultrā horam secundam: deinde Rhod. obs. 1. C. 1. Capitis doloris certō tempore redeuntis: præterea ap. Binning. obs. 74. C. iij. legimus dolorem in fronte certis horis matutinis repetuisse; Sed multi quoque alii morbi suos observant paroxysmos: Sic cholera fuit periodica Rhod. obs. 69. C. ij. Idem meminit obs. 74. C. iij. sudoris tres dies durantis singulis mensibus locō menstrui fluxus. Hæmorrhagia naris sinistra semper rediit sub galli cantum Binninger. obs. 3. C. V. Idem meminit doloris colici periodici obs. 95. C. V. Salmuth. verò Obs. 63. C. ij. delirii certō tempore redeuntis, & obs. 13. C. ii. Tremoris paralytici singulis ternis diebus exacerbantis. Tulp. obs. 12. l. 2. mentionem facit *Trixiasis* quæ revertebatur quolibet decimō quartō die. De febb. intermittentibus res notissima est. Taceo sanguinem menstruum in fœminis quoniam ad morbum propriè non pertinet, uti rectè monet Roderic. l. 2. c. 9. de naturā mulier.

LI. Hunc ordinem aut typum multi multifariè explicare annuntur: Aliqui recurrunt ad certam conjunctionem Astrorum; sed huic dogmati nil fundamenti subest: nam Astra sunt nimis remota à nobis, hinc radii quoque illorum adeò sunt imbecilles ut plerique eorum vix oculos afficiant, taceo quod corpus nostrum alterare possint: Et posito influere in nostra corpora, unde quæso illorum influxus, qualitates & differentias cognoscimus? S. Scriptura silet de ejusmodi influxu. Videatur quoque Sturmus in dissertat. peculiari ubi contrà Astrorum vim disputat. uti & Weigely præfatio dissert. de Cometa, qui

qui antè quinque & plures annos apparebat. Et Anton. *le Grand.* in *Hist. naturali* rectè dicit: sidera quidem signa mutationum tempestatumque dici posse, nullo autem pacto causæ.

LII. Alii ad Lunam, quoniam cum Tulp. c. 12. l. 1. observarunt morbos interdum variare, prout variè ipsa Luna movetur, tum quoniam fortassis ap. Diemerb. legunt, in peste Noviomagensi prophasibus Lunæ pestis sævitiam quoque fuisse majorem circa plenilunium & novilunium fuisse exacerbata.

LIII. Sed ut adjiciam meam sententiam, statuo omninò Lunam non tantum valere in nostris corporibus nec tanta in illis exercere miranda, quorum causæ Lunæ vulgò à multis adscribuntur. Et licet morborum interdum paroxysmi cum Luna crescant aut decrescant, & eorum millena Exempla qui tempus suum cum Luna accuratè observarunt, mihi adferas; tamen non certò poteris concludere, hunc circuitum periodicum morbor. à Lunæ vario motu dependere. Unde quæso potes scire qualitates Lunæ quæ sunt insensibiles? habet etiam Luna lumen proprium? nonne mutuatur lumen suum à sole? parum igitur vel prorsus nihil virtutis habere potest, nisi dicere velis id secundariò facere, & solis radiis qui illuminant Lunam, potius id esse adscribendum, quorum virtus satis nota in his inferioribus, hi prout à nobis recedunt aut accedunt, nostrum corpus etiam diversimodè afficiunt.

LIV. Multa de Luna sæpe dicuntur quæ apertè sunt falsa, & paradoxa: Sic nonnulli dicunt lapidem specularem crescere & decrescere cum Luna; sed Frid. Hoffm. in *Clav. Schrod.* respondet hoc opticam tantum esse fallaciam, & quomodò hoc fiat etiam explicat. Deinde dicunt scæminas jüniores per primam, seniores per postremam quadraturam, ætate medias per alias purgari: Sed hoc lubricum est & minimè constans; nam pituitosi menses sæpe cunctantur, biliosi anticipant, unde fit, ut, qui modò in novilunio prodeunt, post menses aliquot in plenilunio moveantur. Nonnulli volunt Matri prædicere an scæmellam sive puellum gestet, si modò sciant an scæmina gravida facta fuerit luna crescente sive ea decrescente, quos satis refutavit Mauriceau. tr. de morbis gravid. & puer per. Falsum etiam est quòd velint lunam excitare catarrhos, tussim, raucedinem: nam hi morbi non fiunt à Luna tanquàm causã primariã: sed idèd quoniam sol radios suos qui nostrum aliàs calefacerent corpus, nobis subtrahit.

Videtur igitur: quàm egregiè decipiantur ejusmodi homines, qui in cerebro proprio tam stupenda de Lunæ efficacia in his inferioribus fingunt & garrunt.

LV. Nonne tutius est certum typum morborum potius adscribere diversæ nostri sanguinis constitutioni circa hoc vel illud tempus certum? Sciendum est, esse fermentum interdum certum aliquod in sanguine, quod statis temporibus morbum excitet: hinc Willis. tr. de fermentat. c. 5. Quilibet morbus virtute fermenti cujusdam suas excitat tragoedias. Neesse est autem fermentum ejusmodi sit in justa sua ac debita quantitate, uti febrile, quod accendit morbum de se ipso, aut data tantum aliqua causa externâ, certò tempore sese semper offerente, in effectum producit. Et fermentum illud, quod sanguinem accendit, aut partem sensibilem aliò modò afficit, postquam deflagaverit, ut autem iterum generetur, opus interdum est, habeat dies 3. l. 4. l. 20. l. 40. nonnunquam adhuc aliquot horas, interdum menses aliquot, sæpe annum etiam, prout scilicet illud multum, paucum, crassum vel tenue est.

LVI. Fermentum autem dico quoniam fermentandò ac ebulliendo sanguinem potissimum agit. Quidnam autem illud propriè sit non satis luculenter explicare poterit, quoniam admodum variat diversitate subjectorum quibus inhæret. Hoc autem sæpe mole exiguum esse videmus in febb. intermittentibus, quæ parvis aliquot pustulis & ulceribus in labiis omninò ut plurimum finiuntur. Et salinæ ac acris sæpe esse naturæ, satis patet ex pustulis & ulceribus. Neesse autem est sint duæ qualitates sibi invicem contrariæ in hoc fermento, ut pugnam inchoare queat, illudquè uti jam dictum adfit in justa ac debita quantitate.

LVII. Ejusmodi vero fermentum morbosum nunquam facilius accendi potest quàm si inveniat causam aliquam procatarticam, quæ ipsi adæquata & proportionata est: Sic morbillorum ac variolarum fermentum nullo tempore frequentius ac facilius accenditur quàm vernò tempore; tunc enim singularem aliquam fermentationem in sanguine fieri proportionatam illorum fermento extra dubium est.

LVIII. Sanguis noster, prout idem diversimodè se habet per diem & prout juxta Savanarolam motum magis habet in una hora quàm in alia; Sic etiam morbi certò tempore, certaue horâ paroxysmum repetere possunt. Hoc autem sæpe fit, prout sol radiis suis

nos illuminat, aut illos nobis subtrahit: quando igitur hi in corpore hanc vel illam constitutionem certam deprehendunt quæ sibi proportionata est, facile quoque certò tempore dolorem repetere possunt: Sic ejusmodi singularis constitutio fuit in quodam, quem singulis diebus dolor suprâ nares sole oriente invadebat, & qui crescebat donec sol meridiem attigisset, qui sensim sensimque minuebatur, donec sub vesperam planè cessabat, ut observârunt Cardan. & Gesner.

LIX. Ii qui multo serò abundant, subtractis illis radiis Solis sub vesperam utpl. singulis diebus recidivam patiuntur, quoniam serum tunc copiosius in corpore cumulatur: Et Piso de serof. colluvie benè observavit, Serum illius esse naturæ ut soleat sub vesperam exacerbari.

LX. Prout etiam aër hujus vel illius regionis, urbis aut domus vel cubiculi est, & si aliquod fermentum sibi adæquatum offendat, morbus repeti potest & qualem invenit, talem meritò judicat. Hinc puella quædam paupera in Nosocomio à febre continua curata in illo postea se semper benè habebat quoties autem visitabat urbem, toties recidivam passa est, quod observavit Sr. Spon. *dans les observations sur les fievres* c. 3. Id omninò dependebat ab aère qui in Nosocomio crassior fuit, cui jam adsueta erat puella, in urbe verò erat nimis tenuis. Vitet etiam æger tale cubiculum quod habet recens coloratos parietes; nam si nuper aut facti sint, aut picti, elevantur, vapores mali, qui multum offendunt corp. nostra uti rectè monet Montan. medic. pract. part. 2. Aerem etiam diversimodè sese habere diversitate temporum satis notum est. Videatur Cels. medic. l. i. c. 4. &c. Et capitis dolorem quòlibet vere rediisse observat Tulp. l. i. Obs. 13.

LXI. Caput dolere potest ob tempestates certò tempore redeuntes; sic nonnulli qui in certa quâdam parte capitis quondam læsi aut contusi, eas prædicere possunt quod omninò fit, quoniam pars læsa motum humoris, qui per illas tempestates fit, non adeò promptè admittere potest ob aliam scilicet ac novam pororum constitutionem. Rondeletius observavit quendam Epilepticum insultum toties in vaissè, quoties sivit, tantùm ventum per nares intrare; quam ob causam semper Gossypium naribus inditum gestavit, ac hoc modò multos præcavit paroxysmos.

LXII. Paroxysmus quoque repeti potest ob cibos certò tempore dici assumptos: hinc nonnulli inpr. Hypochondriaci, Scorbutici à meridie vel cœna de gravativo & compressivo dolore infron-
 te conqueruntur; sic etiam tunc Febris in phthiicis crescit, & sudant volæ manus ob novam scilicet fermentationem sanguini illatam.

LXIII. Certa periodus doloris capitis etiam dependere potest à morbis certam periodum observantibus quales sunt inpr. Febres intermittentes. Aut illa interdum esse potest ob nimios menses, vel eos non rectè fluentes; sic puella quædam unà cum Catamenis imminutis atrocissimam Hemicraniam passâ est, uti habet Faschius in disput. de suffocat. hysterica. vel ob hæmorrhoides aut alias consuetas evacuationes suppressas, quæ interdum in nonnullis certò tempore fluunt, atque aliò statò tempore iterum subsistunt. Sic Cl. Meib. observavit suppressâ urinâ accessisse semper terribilem dolorem capitis; fluente autem iterum, recessisse etiam dolorem: certò argumentò raptò aliorum ferò.

LXIV. Satis uti arbitror explicatâ causâ, quomodò capitis dolores certò tempore redire ac recedere, vel certum potius typum observare queant, me converto ad reliqua adhuc enucleanda.

LXV. Inter quæ primò nobis occurrit, quòd Hemicrania interdum sit vaga & modò frontem, modò tempus, modo occiput solum afficiat. Necessè est autem uti arbitror, omnino causâ sit vel purulenta copiosa materia, sæpius etiam serosa quædam acris colluvies quæ huc vel illuc movetur; & prout hæc vel illa pars magis sensibilis aut imbecillis, etiam præ alia afficitur.

LXVI. Suprà ostendimus caput affici per consensum totius; jam dicendum, illud quoque in consensum rapi posse ob partes qualdam certas corporis malè se habentes. Sic videmus Capitis dolorem particularem sæpe pati foeminas quarum uterus non rectè se habet. Sed hic Consensus valde difficilis est explicatu: ille Capitis dolor qui ob parcos menses aut eos omnino suppressos, dici potest quòd oriatur à nimia vasorum meninges affatim perreptantium repletionem ac distensione, & ob remanentiam multarum particularum acrium ac falsarum in sanguine, quæ fatis meninges vellicare ac pungere possunt. Quod autem certa quædam Capitis pars sive synciput sive occiput vel vertex compatiatur tantum id non potest exinde explicari, sed alia adhuc videtur subesse causa. Roderic. de morbis mulierum l. 2. c. 7. dicit

dicit Synciput maximè in fœminis compati, quia cerebrum eâ parte debilius, quia ibi major medullæ copia, tum ob vaporosa recrementa ad eam partem potissimum tendentia, deniquè quoniam partes ibi sunt magis sentientes propter membranas, nervos & tendines & ob similitudinem substantiæ pati. Addit: solet tamen occipitium ipsis etiam dolere, quia & illud spinali medullæ consentit, cui uterus per tendines & ligamenta connectitur. Et l. i. c. v. ita: Uterus sensum suscipit per nervos à sexto pari & à spinali medulla: nil igitur mirum si cerebro dorsali, medullæ ac nervoso generi uterus consentiat.

LXVII. Ventriculus æquè promptè ac uterus in consensum sæpe rapitur, certè ob nervos & eandem membranam cum capite communem: hinc ii, qui vulnerati sunt in capite facillimè vomunt; Qui consensus fieri utiquè potest, quando membrana ac nervi ventriculi irritantur sive ab humoribus falsis & acris eò descendentibus; sive ob perturbatam spirituum animalium circulationem in sexto pari nervorum. A fermento naturali ventriculi præter naturam tantum auctò caput quoquè dolere posse, me docuit sæpe bulimia magna, quæ erat cum frequentibus licet levibus animi *Deliquiis*, in Hemicranica quadam.

LXVIII. Haud rarò Caput compatitur ob *σπίδα* in intestinis indurata vel exsiccata; vel ob vermes qui in illis hospitantur: quibus exturbatis per alvum sæpe desinit capitis dolor. Renum substantia si immutata aut lardosa facta fuerit, ut urinam separare nequeat, vel ob calculum hæc suppressa sit, sæpe ad caput revertitur, ibique sensibiles meninges sæpe acrimonia suâ vellicat.

LXIX. Fabr. Hild. observavit Hemicraniam à dentibus in eodem latere corruptis; quod utique factum ab acri materia, membranam, quam dentes cum cerebro communem habent, vellicante.

LXX. Jam inquiramus necesse est in distinctam causarum per signa cognitionem. Et benè dixit Galenus: ὁ ἀεὶσα γνῆς, ἀεὶσα θεραπεύεται. Huc etiam pertinet illud Tralliani l. 9. c. 1. ὁ ἀεὶς θεραπεύεται πηδαλιῶν ἔστιν ἡ διάγνωσις. Profectò hîc multæ occurrunt causæ, quæ in vita nobis ignotæ, post mortem autem apertò craniò, quales fuerint, primò videmus: sic valde difficile est dictu an Hemicrania orta ab ossæ Carotide imprimis interna, & quando primò offescit ubi intrà cranium emergit, uti Willisius observavit: tum illa symptomata quæ annotavit, hoc in casu, nil certi nobis reddunt; dicit præterea mentem
&

& functiones animales ad finem usque vitæ integras fuisse, & circa initium ægritudinis ejus atroci capitis dolore juxta latus sinistrum torsum: addit, nec apoplexiam passus est, quoniam per arteriam vertebralem benè auctam mole adhuc satis influebat. Si autem externa carotis est ossæ reddita pulsus fermè in eo latere nullum percipimus, & tactu quodammodo quod indurescat, aut ossescat, scire possumus; tum in altero latere pulsus vehementior solito erit, & in eo latere, in quod sanguis impetuosius influit, ut plurimum semper dolor percipietur.

LXXI. An membranæ exesæ sint, nobis minimè illicò innotescit per signa pathognomonica; nisi suspicio nobis appareat ob exesiones in aliis partibus corporis nostri externis, aut inprimis si æger laboret lue venereâ vel scorbutò. In hisce duobus morbis suspicio etiam interdum oritur anne fortassis membranæ cerebri coalitæ sint ab interfuso eorum glutinoso humore? sive anne potius à gummatibus & tophis distendantur, ac ita multum impediunt quominus sanguis recte influat? Tum in quânam parte hæreat hæc exesio etiam dici nequit, & post mortem perlustratò cerebrò demum sæpe nobis palam fit.

LXXII. Abscessus si hærent in penetralibus cerebri quæ à membranis cerebri minùs investiuntur, vix nobis etiam per signa innotescunt, inpr. Cystici dicti: percipimus quidem gravitatem in capite, interdum somnolentia adest, nonnunquàm vigiliæ potius, adest sæpe vertigo & stupiditas quasi aliqua mentis percipitur: sed fatendum omninò hæc esse etiam aliorum affectuum citra abscessum, signa: nec possumus dicere an in ventriculis cerebri, an in testibus ejus, vel basi cerebri vel potius in superna regione hæreat abscessus. Meritò autem suspicamur abscessum, si purulenta quædam materia ex poris cutis exsudet sive per os, nares, aut aures ea exstillet: quod si dolores valde acuti adjuncti fuerint, suspicari quoque licet in parte aliqua membranâ cerebri investitâ hærare. Folliculus tamen quò sæpe materia purulenta est conclusa, & licet in penetralibus cerebri hæreat, interdum membranas valde afficere potest distendendò dum per fibras suas sæpe annectitur iis, uti observavit Bootius de A. O. c. I. si ad meninges diffunditur, acutos semper dolores utique facit, inpr. si valde acris est. Suspicionem etiam valde auget purulentæ alicujus materiæ in capite hærentis, si caput dolere incipiat

piat ab Empyemate, peripneumonia ac pleuritide, inpr. si hi affectus cessarint sine notabili ac sensibili aliqua evacuatione: quod quoque possunt ictus, casus, ac contusio. Binningerus observavit Abscessum fuisse cum aurium sonitu ferè continuò, vertigine & cum memoriæ imminutione uti & sinistri lateris totius sudore & frigoris sensu.

LXXIII. Si à serosa colluvie, ut plurimum etiam non accuratè circumscriptum locum, aut eandem sedem observat; sed interdum alterutrum occupat latus, modò anteriora, posteriora modò magis: accedit dolor ut plurimum ebulliente sanguine seroso, eòque plus calidò justò, quoniam hujus indolis est serum, ut ob suam tenuitatem cum sanguine naturaliter leviter conjunctum facilè effervescat. Observamus sub vesperam magis quoque exacerbari, quoniam tunc, subtractis nobis radiis solaribus magis etiam cumulatur, serum, & ita ob suam abundantiam etiam facilè effervescere potest; tum sudant multum; aggrediuntur dolores cum horripilatione quâdam, oscitatione, & pandiculationibus; interdum cum vomitu seroso & lipotymiis, palpebræ tument sine ullò ferè rubore, aures tinniunt, vertigo haud rarò comitatur. Magis certi sumus si ab Urinæ suppressione dolor statim invadit; si dentes compatiuntur cum effluxu multo tenuis feri, ac gingivæ intumescentiâ; si cutis capitis in tumorem attollitur sine omni ferè rubore, si ad hydropem pronus est æger, si frequentes patitur destillationes, si color faciei albus, lividus, vel plumbeus, si levamen à calidis siccis sentitur, multum mingunt, frequentes diarrææ ipsis obveniunt. Quod si autem materia serosa aliquâ membranâ conclusa est, dolor magis fixus est.

LXXIV. Si à flatu, dolor est tensivus aut lacerativus: morbi qui generant magnam copiam flatuum, suspicionem præbent, uti melancholia hypochondriaca, scorbutus, hysterica passio; aut si sanguinis constitutio est serosa, nam serum quoniam facilè effervescit, promptè quoque in flatum abit.

LXXV. Si dolor acer, erodens ac perforans, ille fit ab humore bilioso, acri, feriente meninges cerebri. Formicans dolor videtur à motu alicujus materiæ in parte agitatae dependere; & suspicor talem inpr. fieri ob serosam materiam in flatum interdum abeuntem; quod sæpe observamus in Hypochondriacis & fœminis hystericis: hinc in iisdem dolor est gravans cum frigoris sensu, quem describunt non aliter esse ac si vertici glacies incumberet: serosam etiam

materiam illius esse naturæ ut excitet frigoris sensum, audiemus si modò interrogabimus catarrhicos: Alii hunc frigoris sensum in Hysteriis explicare conantur à spiritibus ad uterum aut aliò raptis; aut si non transmittantur eò ob obstructiones in nervis uteri; tum quod nervi sint reverà à natura frigidiores, retracti, certè in Hysteriis & convulsis, si sensus adhuc aliquis viget, dicit Piso tr. de serosa colluvie, sensum cujusdam auræ frigidæ inducit.

LXXVI. Alius dolor est urens; quem aliqui explicant, quod omnes spiritus ibi in puncto uno quasi concentrati sint. Sæpe etiam observavi quod ejusmodi dolor, qualem radii solares per speculum ardens concentrai in cute excitare solent, sæpissimè illos, qui cachexiâ scorbuticâ laborant, affligat; tum scorbutici non tantum in capite ejusmodi dolorem urentem percipiunt; sed sæpe etiam in nucha, in dorso, in digitis pedum, aliisque partibus corporis. An autem scorbutò laboret per ejus signa pathognomonica scire poteris. Æstuosus dolor vexat crapulis deditos & Tabacum amantes, aut nimis utentes aromatibus. Pulsatilis ob easdem fit causas, dum scilicet sanguis nimis rarefactus impetuosius justò influit; vel ita rarefit ut sanguis liberè permeare nequeat, & vasa, quoniam præter morem replentur, nimium distendantur: Ejusmodi autem dolor potiss. ob Arterias, nimis dilatatas oritur; sæpissimè tamen etiam in sinibus cerebri internè juxta futuras capitis currentibus percipitur ipse; nam hi etiam præter morem aliarum venarum naturaliter pulsant, licet non semper id percipiamus: Hunc vero dolorem tactu scire possumus: oculi interdum rubent, inpr. si plethoricus est, si V. S. instituta juvat: & si vasorum repletio adest simul cum magna copia feri in cerebro stabulante, conqueruntur ut plurimum de dolore gravativo tensivo & simul lacerativò.

LXXVII. Dolor corrodens ac proserpens esse solet, si à vermibus fit. Saxon. panthei lib. 1. c. 2. inter signa vermium in capite præcipuum ponit vertiginum frequentiam, quod ad eorum motus etiam spiritus animales simul agitentur: addit dolorem esse simul acutum & pungitivum; accedere sternutamentum frequens, salivæ multitudinem ac pruritus narium; suspicionem augere possunt infantia ac pueritia, quæ ætas valde obnoxia semper vermibus; & si homo laboret febre Hungarica; inprimis si exeat vermis per nares vel aures; quæ etiam interdum solent foetere. Benivenius de abditis cap. 100. obser-

observavit dolorem etiam acutum, mentis alienationem, caliginem oculorum, aliaque prava Symptom. cum jam mors esset in propinquo septima die adventante vermen ex dextra nare palmò longiorem exclusum fuisse, unde statim omnis languor amotus. Si dolor est pruriginosus potest esse à pediculis in membranis cerebri; dolor satis immanis est, & ad perpetuum scalptum incitantur, inpr. si etiam intrà pericranium & cutem hæreant: alia plura gravia symptomata narrantur ap. Bonetum tr. de abditis morborum causis c. I.

LXXVIII. Si dolor est à callosa aut schirrosa aliqua substantia, semper esse solet in uno latere fixus & quasi premens; sed hinc valde interdum decipiuntur medici; quoniam haud rarò alia materia esse potest quæ sub membranis sive inter eas stabulans simili modò afficit; quæ sæpe purulenta est, in folluculo contenta; revocentur ig. in memoriam quæ supra de abscessibus dixi: sæpe etiam potest esse lapidea aliqua substantia membranis adnata; hæc autem quoniam sæpissime inæqualis & cum cuspidibus nascitur, dolor ut plurimum est pungitivus ac dilacerativus; præterea consideranda est ægri constitutio, nam si calculosus aut padagricus est, suspicamur haud immeritò topfos fortassis in causa esse. Si à sanguine grumescente, casus ictusque suspicionem augent. Notandum adhuc est, quod, si ejusmodi aliqua substantia, uti de callosa inprimis observatum est, nervo optico infideat, illum multum quoque premat & guttam serene inducat.

LXXIX. Sæpe à carie ossis dolor immanis oritur. Hinc consulatur Hipp. l. 2. de morbis, ubi monet in tali casu cutim de capite alià atque alià parte discedere, id est cutim ab osse separatam, ad tactum perferentiri; ad quod maximè est attendendum cum sit infallibile accertum cariei ossis indicium, affirmante etiam hoc Petro Sal. divers. in Annotat. in lib. Donat. Anton. ab Altomar. c. 11. Cariei suspicionem nobis etiam dat lues venerea, aut si acria medicam. sunt incautè applicata, uti sp. vitrioli, butyrum Antimonii.

LXXX. Cranii aliqua portio depressa sæpe ingentem dolorem comitem habet; id autem per tactum scire licet, & quod homo ictum vel casum violentum passus fuerit: & si hæc depressio magna quidem est, sed sine fractura, vomitus, stupor ditas adfunt uti Hild. observavit in puerulo 10. annorum. Interdum tamen deprimi Calvarias posse ex casu arbitratur Hildanus, nullis supervenientibus symptomatibus quod fretus

experientiâ propriâ fatetur; & de hac re etiam legi potest Carpus in lib. de fractura Cranii. Si autem cum fractura, Symptomata sunt graviora & convulsiones superveniunt, & secundum Aquapend. Chirurg. p. 2. l. 2. c. 15. superveniunt vomitus biliosi, occœcatio, non tamen semper, obmutescencia, sanguinis per nares & aures effluxus, & æger sine sensu quasi dormiens, jacet, vertigo maximè vexat. Hæc licet non superveniant, nihilominus tamen oportet dubitare de cranio fracto; attendendum ig. ad instrumenti figuram, magnitudinem; an juvenis vel senex sit, robustus vel debilis; num habuerit caput vel sanum vel malè dispositum &c. Si à frustulis cranii oritur, dolor valde acutus, & pungens esse solet; convulsiones interdum superveniunt, & aggrediuntur sæpissime ægrum insultus Epileptici; casus & ictus fortis iterum augent suspensionem.

LXXXI. An ob serosum sanguinem frequens illa ebullitio fiat, per signa sua suprâ dicta innotescit; an biliosus sit sanguis, etiam facilè sciri potest nam si à bile capitis dolor ut plurimum erit distendens, & pulsabilis cum oris interdum amarore, coloreque interdum candidi oculi in luteum converso; vomitus biliosi superveniunt, cholagoga atque refrigerantia juvabunt. Quod capitis dolor etiam oriri queat à febribus, scorbutò, lue venerea, aliisque morbis, suprâ dictum; talis facilè autem cognoscitur ex signis hujus vel illius morbi.

LXXXII. Si à ventriculo, scire poteris ex molestiis & symptomatibus quæ capitis dolorem ut plurimum antecedunt; qualia esse solent vomitus, anorexia, bulimus, rosiones in ventriculi orificiis; deinde vero demum caput in consensum rapitur. Joubertus docet se experientiâ frequenti, observasse, dolores capitis à ventriculo obortos, magis anteriorem capitis partem offendere; præterea videmus Hypochondriacis ac biliosis à partu frontem dolere; quod necesse est fiat, ob certam ibi dispositionem aliquam, cujus mentionem feci suprâ. Observavi etiam Hemicranicum dolorem cum dimidio frontis ac uno oculo uti & cum dimidietate nasi, à ventriculo semper maxima cum bulimia inpr. repetente suum paroxysmum.

LXXXIII. Quod si dolor est ab utero, videndum an uterus etiam rectè sese habeat; an menses aut lochia quoque rectè fluant, an fortassis multum crudæ ac acris materiæ in utero congestum sit; an foemina alias hystericeis passionibus sit obnoxia. Dolor autem qui ab utero oritur, ut plurimum semper cum frigoris sensu est, ac quasi glacies incumbe.

cumberet vertici. Langius quoque vult potissimum in vertice esse, dicens lib. 1. Epist. 49, se illud plusquam centies expertum fuisse in hysteriarum & quavis uteri affectione solum verticem capitis propè futuram coronalem, doluisse, & ibi mulieres instar glaciæ, frigus & pondus sensisse: Quod, inquit, si observaveris ad discernendum quando per matricis consensum doleat, tibi plurimum proderit. Auctores vero non satis inter se conveniunt, an dolor vel sinciput, occiput vel verticem magis afficiat. Langius uti modo dixi, vult verticem, Galenus vero magis partem anteriorem: Joubert. cap. de Cephalalg. verticem & occiput magis. Sed hoc variat, modò enim in vertice in foemina albo fluxu laborante illum observavi, modò, licet rarius, in occipite. Hæc disputatio parum utilis est, sufficit tantum sciamus per alia signa an ab utero sit; & quod ab utero sit, docet Roderic. de morb. mulier. l. 2. c. 7. scilicet tunc adest ventris murmur, & quoniam dolor crescit circa menstruorum tempus, magis adhuc si suppressa sint, aut diminuta, vel lochia non rectè fluant, si foemina alias hysterica sit; si secundum Sydenh. Chlorosi laboret & patiatur vomitiones enormes. Oculi ut plurimum compatiuntur si ab utero est, palpebræ interdum fiunt rigidæ, quod fieri arbitror ob redundantiam circa tempus fluxus menstrui in corpore humorum crudorum & in vasis oculorum effervescentium. Evolvatur etiam Sydenh. tr. eruditissimus de affectione hysterica, ubi symptomata hysterica accuratè docet; inter quæ dicit, dolorem in dorso certò certius persentiscunt, quotquot vel levissimè hoc affectu tanguntur: porrò inquit, non rarò notabilis quædam externarum partium refrigeratio illis symptomatibus, quæ sunt ab utero, viam quasi sternit & plerumque non nisi paroxysmo finitò dispellitur.

LXXXIV. Dolor an sit vel internus vel externus, ita discernitur: si pars dolens tangi non patiat, nec capilli sine ingenti capitis dolore inverti queant, imprimis etiam si cutis tumeat, dolor est externus: si vero internus, tactum optimè fert, capilli inverti possunt sine dolore, & ex compressione capitis levamen ægri sentiunt; hinc semper manibus caput sibi comprimere aut linteolò aliquò constringi, anxie petunt, dolor quoque acutior est & ut plurimum magis sensibilis. Quidam cum Galeno affirmare pro certo audent dolorem esse internum si pertingat ad radices oculorum, quia illorum tunicæ à cerebri meningibus procedunt, unde fit, ut dolor eò usque facillè propagetur: sed Fernelius hoc negat l. 5. c. 1. Pathol. asserens externos etiam dolores ad radices

rum p̄tingere, quod pericranium orbitam oculi investiat; de hoc plura vide ap. River. in praxi sua l. 1. c. 16.

LXXXV. Ut autem Reliquæ quoquē innotescant causæ, de iis est interrogandus æger: scire oportet quoniam tempore, quoniam horâ paroxysmus repetatur, & cum quibus symptomatibus; quali victu & potu utatur, an fortassis evacuationes consuetæ suppressæ. Considerandus est locus & aër, in quo vivit &c. interrogandus est etiam æger quâmdiu passus fuerit capitis dolorem in hac vel illa parte; num sibi meminisse possit causæ illius ex qua ista debilitas orta; Medicus etiam hîc sibi omnia in mentem revocare debet, quæ aliàs partem reddere possunt debilem.

LXXXVI. Quam difficile verò sit interdum ut causam aded sævi doloris ægro certò indicemus, facilè colligere est ex præcedentibus, quare consultum arbitror, Medicus in hac valde intricosa indagatione primò accessu suo ad ægrum non illicò semper suum præcipitet iudicium, ne deinde dum res aliter dat, calumniam patiatur: nam nonnullæ causæ, ut suprà dixi aded abstrusæ sunt, ut illas non liceat nisi longitudine temporis investigare quam ob causam impossibile est ut semper certò prædicere possimus an ad salutem vergat sive minùs. Ex collatione autem symptomatum, naturæ robore & causæ vehementia utique haud parum colligere possumus: Et quæ de dolore capitis in acutis morbis prognosticanda sint, satis collegit Senertus Pract. l. 1. part. 3. Sect. 1. c. 2. ad quem remitto lectorem.

LXXXVII. Capitis dolores qui sunt ab abscessu vel folliculo incluso, vel minùs, in penetralibus cerebri inpr. hærente, dubii sunt semper exitus; si autem materia purulenta per nares, aures vel os exeat cum levamine, benè sperare oportet: nam haud pauci hoc modò, fuerunt liberati, uti legimus ap. Binninger. obs. C. iv. & obs. 46. C. iij; Tulp. lib. 1. obs. 32. interd. præter omnem spem à causa aliqua externa violenta abscessus rumpitur & per aures se aliquando evacuavit, uti ἔπειν Henric. Meibomius quondam observavit à niveo globo, quem puer foeminae in istud latus dolens petierat; idem observavit Bootius tr. de A. O.

LXXXVIII. Hęc ita esse, & fieri sæpissime cum maximo ægri levamine, nec rarò plenissima ejus restitutione, porrò non dubitandum est. Quomodò autem hoc fiat non aded promptè explicari potest, cum illæ viæ uti os cribriforme in vivis oppletæ multis vasibus & membranis; uti

uti etiam foramen illud quod in Sceleto ex aure in cranium patere videtur, nervo auditorio occupatum est, & via quæ ab aure externa ad internam ducit in osse petroso terminatur. Quoniam autem sese ita habet cum aure, inde etiam fit, quod non tam frequenter, nec adeo feliciter solvantur abscessus per illam, quod bene observant Practici accuratiores. Sic ex relatione Cl. Meib. habeo, quod civi cujusdam Helmstadiensi laboranti abscessu interioris capitis qui primo videbatur se soluturus per aurem, quod palam satis fiebat ex ingenti inflammatione in aure existente cum acerbissimo dolore, adeo ut vix Topica ferre posset; cum autem nihilominus fuissent applicata, solutus sit non per aurem sed per nares, & feliciter. Videtur igitur via per nares facilius esse: præterea non negandum ex cerebro secundum naturam aliquid ad nares quotidie pervenire; arbitror autem hoc non fieri per poros sensibiles; sed hic ita sese habere uti cum filtro, cujus pori etiam non semper sunt æquè sensibiles: potest interdum tamen quoque esse, ut pus ob acrimoniam suam membranas ossis cribriformis sensim sensimquè perrodatur & ita sibi viam faciat: quod si à causa aliqua externa rumpatur abscessus, necesse etiam fiat violentia in osse cribriformi & pori ejus magis sic dilatentur. Idem dici potest de aure si per eam solvatur. Bonò igitur animo esse oportet, pure per hanc vel illam regionem exeunte; hinc rectè dicit Hipp. Aph. 10. S. VI. *Κεφαλήν πονέοντι & περιωδυνέοντι, πύον ἢ ὕδωρ, ἢ αἷμα ῥέει καὶ τὰς ῥίνας, ἢ καὶ τὸ στόμα, ἢ καὶ τὰ ὦτα λύει τὸ νέσθημα.*

XIC. Si materia purulenta per cutem capitis exfudet, sperare bene oportet, uti observavit Tulp. l. 1. c. 32. Ingenti iterum is premitur difficultate qui intuetur cranium, quod omnino poris sensibilibus destitutum est, nisi illa foraminula, per quæ vasa transeunt & minutissimæ fibræ meningis, pro poris agnoscere velit; nec negandum per illa, juxta vasa ac fibras æquè ac in naribus ac auribus aliquid materiæ purulentæ destillare posse; interim tamen pus illud sæpe per proprios cranii, qui ubique sunt, poros, licet insensibiles, exsudare posse habemus ex observatione multorum. Et quod ossa etiam sint porosa videatur Boylei *Experiments and considerations about the porosity of bodies*. c. 7.

XC. Ille Capitis dolor, qui à verme, si hic què exeat per nares vel aures cum levamine, solutionem citam dolores portendere solet. Exire autem illum sæpe rodendò omnino statuendum est; nec arbitrandum.

dum quod omnes vermes qui per nares aut aures egrediuntur, intrâ cerebrum fuerint generati; nam interdum utiquè intrâ aurem & nares etiam generantur: & in cavitate frontis sæpe etiam repertus est vermis quod habet Rolfinc. de cap. dol.

XCI. Hæmorrhagia narium vel alvi fluxus superveniens sæpissimè ab omni dolore liberat quod observavit Binning. obs. v. C. iij. interdum multis vesiculis spontè obortis Hemicrania curata fuit, Borell. obs. 39. C. j. Tumore in fronte apparente eoque aperto cum levamine, bonum, uti idem ibidem observavit. Solvitur nonnunquam etiam largò lotii profluviò Rhod. obs. i. C. j. Capitis dolorem copiosò vomitu serosæ materiæ cum bile commixtæ sublatum fuisse notat Carol. Pifo de serof. Colluv. A vermib. in intestinis contentis frequenter oriuntur dolores capitis, qui autem, illis excretis, sæpe desinunt. Non desperandum est si dolor externus est, & à serosa materia, quon. illa tenuis, itaque facilius dissipari potest; deinde qui est à nimio, ac plus justò effervescente sanguine, vasaque nimis replente, non adeo difficulter tolli potest. Ille verò qui à lapidea aliqua substantia aut ab indurata Carotide, aut eâ aliquomodo lapidescente, incurabilis est, uti etiam ille qui est à cranio nimis diu sphacelato, ad exitum quoque vergit, si cerebrum est putridum factum: non curationem omnimodam permittere possumus; nec si dolor est à membranis exæsis aut coalitis; desperandum utique est de illo dolore, qui est à gummatibus & tophis, sobolibus luis venereæ, ni hic violento remedio, salivationi mercuriali aut diligenti usui lignorum cedere velit. Melius sperare licet si à frustulo cranii, quoniam manus admota ibi adhuc aliquid præstare potest: dolores qui cum Febb. accedunt, recedunt etiam cum illis; Is autem qui ortus cum Febre intermittente Epidemica post paroxysmum in Nucha inpr. adhuc durare solet aliquamdiu. Pars quo magis intemperata aut læsa olim, eo difficiliores etiam sunt curatu dolores capitis; & quò vetustiores eò contumaciores.

XCII. Postquam ita edocti sumus per quænam signa, causa doloris capitis, quantum possibile est, sciri queat, & quomodo sæpe soleat solvi, meritò jam aggredimur curationem. Nam Hipp. l. de Medico, inquit; solus is qui signorum cognitionem habuerit, ritè curationem aggreditur. Non autem Medicus primò suò accessu semper tollere causam doloris potest, tum dolor maximè urgens interd. est symptoma & vires brevi omninò dejicit. Allaborandum igitur eò potius

tius est, ut dolori succurramus, eumque, quantum possibile erit, demulceamus; quod fieri potest Anodynis & Narcoticis: nihil enim hisce, ægrotis, gratius est, dicente id Wedel. l. 2. S. 2. c. 10. de Medicam. facult. Anodyna verò quon. mitioris sunt virtutis & externè utpl. tantum adhibentur, tutiora sunt Narcoticis. Anodyna tamen etiam non sine respectu adhibenda sunt; sic quidam capitis dolor magis Emollientiarequirit; inpr. scilicet quando dolor est tensivus & vellicans, sive ab acri humore vellicante, aut si materia sub cute capitis collecta in pus abire vult.

XCIII. Alia sunt Repellentia quæ in usum maximè veniunt quando sanguis à contusione extravasari vult & in tumorem abire, sed necesse est, hoc fiat omnino in initio, si enim tardius, utique dolorem augebunt; Tum hæc egregie conveniunt, si sanguis nimis effervesceus nimisque copiosè per carotides externas ad caput fluat; hinc in in Febrib. multum solatii accipiunt ægri ex Epitthematis repellentibus fronti ac temporibus applicatis.

XCIV. Alia Anodyna sunt discutientia, quæ locum utique habent in cap. dolore à contusione inpr. levi, si scilicet sanguis recens extravasatus, non adeò multus, & adhuc tenuis, nec firmiter congrumatus, tunc enim facile discuti potest; aut si dolor ortus à vaporibus vel à serosa materia, vel ab acris humoribus meninges vellicantibus. Talia sunt præcipuè Cephalica pleraque., uti chanædr. verben. Beton. fl. anth. Til. lil. conv. Fl. Stoech. Arab. mal. persi. olea stillatitia uti ol. menth. lavend. ceræ, castor. Aqu. Cephal. Carol. V. *l'eau de la Reine*. Interdum discutientia cum Repellentibus quoque miscentur, quando nempe simul repellere & discutere volumus, quod in capitis dolore à contusione, haud inconsultum erit, & si a sanguine vel sero nimis effervesfacto & nimis copiosè ad caput ruente oboritur

XCIV. Et ex ejusmodi Anodynis pro arbitrio suo quisvis varias formulas parare poterit. Nonnunquam verò hæc non sufficiunt, sed ad Narcotica sæpe etiam deveniendum est, quæ sensum quasi hebetem reddunt, atque illum stupefaciunt. Et ea non tantum externè capiti applicantur; sed etiam internè propinanda. Perinde autem est sive externè, sive internè illa adhibere velis, tamen in utroquè id cautè ac circumspectè facere debes, nam interdum prorsus non habent locum inpr. si æger in somnolentiam pronus erit, si vires jam prostratæ, uti rectè monet Wedel. in Opiol. l. 2. S. 3. c. 3. aut si

æger cum capitis dolore alium morbum conjunctum habet, qui Narcotica aut opiata non semper æque tutò fert, uti in peripneumonia ac pleuritide. Nec ferunt semper illa Febres inpr. intermittentes Epidemicæ, variolæ ac morbilli; nam natura aliàs à pugna suscepta quæ valde necessaria erat ad exturbandam vitiosam materiam, revocatur; nec tutò sunt in iis capitis doloribus qui cum melancholia fiunt, quoniam in illa sp. animales jam satis debiles, & quod hoc modò adhuc magis debilitarentur.

XCVI. Optimè autem propinantur internè in capitis dolore qui est à nimis effervescente sanguine ac nimium ebulliente, aut à magna ebullitione feri. In illis doloribus qui à lue venerea vel à scorbuto etiam multum possunt opiata. Hinc Willis, Tr. de scorb. c. 10. dicit, se malle quovis præterea medicamentorum genere, quàm Opiatorum usu destitui. Et multum mitigare illa posse, adstipulatur Drawitus tr. de scorbut. Hoc etiam confer quæ Wedel. in Opiol. l. 2. S. 2. c. 4. p. 117. de Dan. Horst. observat. narrat. Multum quoque posse in lue venerea extra dubium est; scio enim laborantes lue venerea inveterata in maximis semper doloribus ad opium confugere. Optimè etiam conveniunt in capitis dolore qui ab utero non rectè se habente, qui à mensibus immodicis, qui à fluore albo, qui ab humore acri circa nervos uteri stabulante. Deinde ad ea quoque confugiendum, quando dolor est ab acri humore ventriculi tunicis impactò, qui illarum fibras non tantum, sed etiam ventriculi nervos simul irritat, ut exinde sæpe bulimia exciteatur, & caput frequenter in consensum rapiatur: in quo casu expertus sum Opiata mirandum præstare effectum, si cum Cinnabarinis unà mixta propinentur. Nec in Himicrania à dentibus corruptis illorum usus omittendus; nec Arthricos sine solamine relinquit. Quæ autem internè propinantur Narcotica, sunt opium, Syrup. Papav. Rhæad. Tinct. Papav. Rhæad. Tinct. anodyn. laud. opiat pil. de Cynogl. Aqua Hypnotic. Hæc omnia etiam simul somnum inducunt.

XCVII. Externè quoque, uti supra dixi applicantur Narcotica, cautè tamen quoque hîc procedendum; absint enim si carus aut coma instet, si vires jam præstratæ &c. Delectum quoque in applicando commendare volunt Auctores; sic Francisc. Hildeshem. vult opiata non Commissuræ coronali, sed fronti admoveantur; dicit porrò Cerebrum minimè tolerare potest opium citra noxam, commissura autem quia est pars capitis rarior, facilè opium recipit, quod non contingit

tingit si fronti applicetur. Sed hic metus inanis videtur esse. Inter Narcotica externa etiam referuntur Hyoscyam. Mandrag. eorum olea inpr. hæc autem magnacum cautione sunt applicanda; gaudent enim Sulphure impurô, indigestô, naturæ inimico, non blandô, dicente id Wedel. de facult. medicam. l. 2. S. 2. c. x. Inter externa quoque omne papaveraceum genus locum habet. In vigiliis immodicis & maximis dolorib. multum solaminis dat, si de Extr: laudan. opiat. gr. 4. l. 6. cum 3. gt. olei Nuc. Moschat. tantillo expressio oleo misceatur narib. indatur. Petri Borelli Pater Hemicraniam, quam per plures annos ipse passus erat, curavit frontali ex album. ovorum cum croco. Borell. in observ. Cent. 1. Obs. 61.

XCVIII. Jam videndum est, quid auxilii Venæ Sectio nobis promittat. Hæc meritò in multis magnisque morbis à Galeno, appellatur *συνθυσια μέγα*. Hinc multum juvaminis affert si Vena secetur in capitis dolore, qui est à plethora, aut à nimio bilioso ac effervescente sanguine, à nimia hæmorrhagia narium vel mensibus, aut hæmorrhoidib. vel lochiis nimium fluentibus. In his autem casibus potissimum secatur vena mediana, nonnumquàm etiam Basilica vel Cephalica. Sæpissime tamen magnò cum fructu aperiuntur quoque aliæ venæ capiti proximiores uti vena frontis, venæque temporum in illo inpr. capitis dolore qui ab inflammatis meningibus & à nimia vasorum per easd. perreptantium repletionem, & qui est ab hæmorrhagia narium consueta suppressâ, vel ab ictu, casu contusione &c. Deinde etiam adhuc remotiores magnò cum fructu secantur: sic Spigelius, uti legere est ap. Rhod. obs. 73. C. 1. in semetipso aliisque sustulit Hemicraniam pertinacem incisâ venâ, quæ inter indicem ac pollicem excurrit. Porrò si à mensibus, lochiis vel à Hæmorrhoidibus aut lochiis suppressis, nullum præsentius remedium est quam si saphæna in pede aperiatur; & Narcotica hic non tantum valent, quam unica V.S. quoniam causa doloris hoc modò unâ sæpe tollitur vice; suaderem etiam hæc Saphæna aperiretur in illo capitis dolore qui est à vasorum renum nimia repletionem, unde fit ut urina non rectè possit separari sed ad caput debile revertatur. Scorbutò calidò laborantes, Arthriticos & Febre valde fervidâ decumbentes nunquam sine solamine adhuc reliquit Venæ sectio. Hæc autem utique instituat respectu observandorum. Nec locum habet in illis capitis doloribus, qui fiunt ob crisin aliquam vel ob constitutionem aliquam contagiosam in aëre.

CIX. Interd. Venæ sectio non sufficit, sed necesse est, arteriæ quoque aperiantur, minores tamen, quæ sunt in temporibus & circa aures. Sic Paræus & Wurtzius in semetipsis ac aliis arterias temporales magna cum utilitate secuerunt. Riverius apertione arteriæ temporalis atrocissimam Hemicraniam curavit, nec ullum in ea arteriarum apertione periculum esse advertit. Idem ferè dicit Botallus, addens in vetustis capitis doloribus qs. miraculo conferre.

C. Cucurbitulæ & Hirudines non sine magno solatio venis capitis collique applicantur. Hildanus cucurbitulam corneam, ut depressum cranium iterum elevetur, commendat.

CI. Sanguis sæpe etiam peccat vitioso humore sive sit biliosus, sive serosus, non rectè sese habens, nec quoad quantitatem, nec qualitatem sive aliò modo depravatus. Ille autem qui peccat quoad quantitatem sui evacuationem indicat, licet cum certa quadam distinctio-
ne. Biliosus commodè per alvum subduci potest per adhibita Cholagoga, uti Rhabarb. pulp. Cass. recenter extr. El diapr. solut. pulv. Cornachin. pil. rosar. &c. serosus humor. commodius subducitur per Elater. Resin. Gralapp. Mag. G. Gott. El. diacatholic. pulv. diaturb. pil. Aggregativ. maj. Troch. Alhand. Mercur. d. Quod si humor uterque peccat simul, Cholagoga cum Hydragogis sunt combinanda, sive hæc vel illa sunt eligenda, quæ utrumque præstare possunt. Porrò si Humores vitiosi non tantum in sanguine abundant; sed etiam ij acres sint, talia danda sunt purgantia, quæ simul illorum acrimoniam mitigant, uti Cassia solutiv. Tamarind. Mercurius d. El. diapr. solut. Si à vermibus capitis dolor, purgantia utique conveniunt & talia sunt eligenda, quæ eos simul necant, ac putredini ulteriori resistunt, quod inpr. præ reliquis purgantibus faciunt Cholagoga, uti Aloe, troch. Alhand. Rhab. spec. diaturb. c. Rhab. His addi possunt Mercurius d. Extr. Elleb. n. Aliàs in officinis etiam habentur pilulæ quæ dicuntur caput specificè purgare, quales sunt pil. cochiar. pil. Arab. pil. mastichin. pil. de succin. Crat. quæ in quovis capitis dolore quando purgare necesse est, à Medicis præscribuntur.

CII. Notandum autem quod purgantia magno cum successu dentur in illo capitis dolore, qui à mensibus suppressis, aut non rectè fluentibus, tempore fluxus aliàs ordinariò instantis. Quod etiam observandum puto, si ab hæmorrhoidibus jam suppressis statò tempore aliàs fluere consuetis. Nec silentio involvendam est, necessum sæpe

pe esse, purgantia præmittantur Venæ sectioni, quod benè notandum, quando scilicet plethora non adeò magna, nec effervescentia sanguinis adeò vehemens, cacochymia verò valde excessiva, & sanguis multis ac pravis humoribus potius scatet, qui prius sunt educendi. Deinde in purgationibus uti in V. S. cautelæ suæ sunt tenendæ: Addo, quod sæpe consultius sit per *επιπρασιν* vicibus repetitis purgare, quam unâ vice omnem saburram exturbare anniti, quod utique observandum in illo capitis dolore, qui est à Chlorosi. Fortiora autem utique commendo in capitis dolore fixo, inpr. qui est à materia purulenta vel serosa intra cranium congesta.

CIII. Clysteres & suppositoria semper tutò applicari possunt, inpr. si capitis dolor ob *ουδάλια* in intestinis exsiccata & flatus in iis contentos.

CIV. Sudorifera valde commendat Carol. Piso illaque comprobata invenit in Hemigrania à serosa colluvie. Utpl. autem dantur extra paroxysmum in quòvis capitis dolore qui est inpr. à sero abundante ac acri. Si autem in vasis lymphaticis factæ fuerint stagnationes in paroxysmo ipso dari possunt & has feliciter solvit salvol. succin. cum Cinnabarinis commistum uti habet Blumenb. in disputat. jenæ habita de succino. Sudorifera quoque conveniunt, ubi videmus naturam velle exturbare materiam vitiosam quæ interd. est purulenta, per poros cutis. Nec illorum usum dissuaderem in dolore illo capitis qui est à recenti contusione, & ubi spes est, cæteris paribus, ut materia extravasata tenuis ac discuti adhuc queat. Nec sine fructu adhibentur sudorifera inpr. quæ sunt è lignis, in gummatibus & tophis Capitis dissolvendis.

CLV. Diuretica quoque conveniunt potissimum in serosa abundante colluvie. Inprimis etiam quando capitis dolor ab urina superpressa. Aut adjuvanda est iis natura, si videmus naturam per urinam amandare velle materiam aliquam vitiosam quæ est fortè causa doloris. si autem humores acres simul peccent, talia eligi poterunt quæ illorum acrimoniam mitigant, & sic præcaveri poterit ne renes etiam afficiantur. Quod si verò renes jam exulcerati, ea omittantur consultius.

CVI. Vomitoria rarissimè locum habent nisi certus fueris aliquid p. n. in ventriculo hæere, sive sit biliosus humor, sive abundans serosa colluvies, aut aliquid aliud. Sic Carol. Piso dicit vomitum copiosæ serosæ materiæ cumbile commixtæ semper sustulisse capitis dolorem.

lorem. Hæc verò locum minùs habent si Hemicranicus sit Herniosus aut si foemina sit gravida, vel vires jam prostratæ; Nec dentur ubi pulmones sunt læsi, nec ubi aliqua in ventriculo erosio aut ulcus adest &c: sed tendanda est potius eorum educio per alvum.

CVII. Fonticulorum usus insignis quoque est, & si sanguis multis impuritatibus scatet: duæ interdum fontanellæ magno cum fructu brachiis inuruntur, nec sine æquebono successu sæpissimè capiti ipsi applicantur inprimis, ubi sutura sagittalis vel cum coronali vel cum lambdoidæa concurrat, sive in nucha quoque. Et si Fontanellæ non eum quem expectas, præstare possunt effectum, ad Setacea confugiendum est, quæ non solent nos relinquere in inveteratis ac contumacibus aliàs doloribus capitis; hæc applicantur utpl. in Nucha. Observetur autem ne illa nimis diu gestentur, aliàs enim consueverunt inducere vertiginem, memoriæ læsionem & totius corporis maciem; quod sæpe etiam observârunt Practici in affectu quodam oculorum qui dicitur Epiphorra.

CVIII. Vesicatoria non parum valent ad evacuandam & revellendam materiam vitiosam, parentem tam atrocis doloris, illaque adhibui in Hemicranica quâdam ponè aures & in nucha plus quam tricies magno cum successu non satis mirandò. Hæc autem si magna adsit impuritas sanguinis & serosa colluvies valde abundet, eaque admodum effervescentes, non prius applicantur capiti quam impuritates istæ subductæ aliquò modò fuerint per alvum, ac serosa colluvies prius diminuta ac ejus magna effervescencia quodammodo composita. Aliàs in quovis fixo ac inveterato & contumaci Capitis dolore usus Vesicatoriorum diligens non satis commendari potest. Nonnulli Audaciores in contumacissimis doloribus totum abradunt caput, eique massam vesicantem super inducunt.

CIX. Errhina ac Masticatoria etiam tentanda sunt, inprimis si Subjectum est catarrahosum, inque eo serosa colluvies peccat; aut si videmus materiam aliquam sive serosam sive purulentam per nares se evacuaturam. Ad Ptarmica etiam deveniendum est interdum cum Pastore illo famoso inter rusticos Med. practico, qui postquam adhibuerit muliercule in atrocissimo capitis dolore sternutatorium aliquod, & eò caput vehementer concuteretur, unà vermem locò movit, eque nare compulit, quò factò immanis capitis dolor statim conquievit, Th. Barthol. Epist. 74. Cent. 1.

CX. Si videmus cum Schenckio materiam quandam sive sit purulenta, sive verminosa, sub cute collectam, sive flatus sub pericranio conclusos, sive frustulum cranii exterioris tabule pericranium vellicans, instar in cantamenti sæpe tollemus dolorem, cute & pericranio tantum incisus & hoc modo causa tam atrocis doloris sæpe unâ vice adimitur.

CXI. Si capitis dolor à depressione cranii, illud reducatur Empl. firmiter hærentibus, aut cucurbitulâ corneâ quâ usus Hild. vel etiam instrumentis certis quæ Chirurgis sunt nota. Quod si in Cranio est caries quædam, illa omninò est tollenda vel medicamentis, vel quod tutius est, si fieri potest, rasione. Si interior tabula cranii fracta & frustulum ejus aliquod in violento quodam casu aut ictu abscessum ac meninges vellicet, aut rimas accepit; vel etiam abscessus sub cranio aut intra meninges vel sub iisdem aut alia heterogenea materia, sive sit vermis sive calculus sive aliquid aliud, ad Trepanationem utique deveniendum est, cum nullum aliud remedium dolori supersit. Sic Capitis dolores valde contumaces ac inveteratos etiam curatos fuisse ope Trepanationis, quotidiana docet Experientia; & apud Auctores Exempla multa felicitatis curationis leguntur. Sic Rhod. obs. 69. C. 1. ita: Nobilis juvenula Patavii ultra annum dolore capitis veluti perforante ac fixo mirè cruciatur. Medicus quòd erat suspicatus aliquid membranæ incumbere, bono eventu cranium terebrâ tentandum censuit; ipsò etiam apertò, puris foetidi guttula vix æquans milii granum excidit. Neque ex eo dolore unquam molestus fuit. Idem Obs. seq. quinæ cranii perforationis cum omnimoda doloris sublacione institutæ meminit. Perforatio cranii quoque multum solatii dat si cranium nimis crassum aut sine futuris esse fortè suspicamur, aut materiam intra cavitatem frontis, sive purulentam sive verminosam collectam, cui si exitus terebrâ detur, haud semel miraculi instar omnis evanuit dolor. Non autem ad Trepanationem est accedendum, nisi prius omnia fuerint bene examinata, nec ulla alia salus ægris, quàm ex hac sit expectanda, uti etiam si reliqua omnia generosa remedia inpr. fonticuli, vesicatoria ac fetacea sine levamine reliquerunt ægrum.

CXII. Dixi supra caput sæpe in consensum rapi à dentibus corruptis, quod si observamus, cum Hildano eos omnes extrahi curemus, ac sic inveteratum dolorem sæpe miraculi instar tollemus.

CXIII. Feci etiam mentionem doloris inter caput ac pedem reciproci,

proci. Qualem Tulp. observavit aliquando in uxore fabri lignarii proferpiffic, cum manifesto caloris sensu, modò à pede in caput, modò vero à capite in pedis pollicem: in quem cum descenderit, jubebimus illicò cum Tulpio, cucurbitulam illis imponi ad eliciendum volaticum illum spiritum: quò extractò, cum illo sæpius videbimus illicò cessare reciprocos illos circuitus l. 1. c. 33. Plurimum emolumenti perceperunt Isacius Halmalus, & mercator Brabantinus, ac alii cum Tulpio ipsi in occipite in dolore capitis reciproco admovisset semper cucurbitulas scarificatas vel vesicatoria: lib. 1. c. 13. obs. Quod si dolor initium suum semper sumat à pede, nec is obedire velit Vesicatorio, Cauterio, Cucurbitulis scarificatis, nec aliud remedium superfit, suaderem partem minùs necessariam, ut pedis digitum planè abscindere. Sic Galen. lib. 3. de loc. affect. cap. cum salute ægri amputavit digitum, quem vipera momorderat.

CXIV. Notum est ex superioribus caput sæpissimè dolere à nimina sanguinis ebullitione, eaque sedatà, ut plurimum sedari quoque dolorem; aut illà effervescentià oriturà impedità tantum, paroxysmum etiam haud semel omninò refrænatum esse. Quam ob causam magnopere commendavi Venæ sectionem. Illa autem non sine dispendio ingenti virium aut sine salute ægri toties repeti potest, quoties invadit paroxysmus. Illius igitur locò propinentur talia quæ ejusmodi ebullitionem sive effervescentiam sanguinis valent compescere, qualia sunt refrigerantia sanguinem, illaque conjungenda sunt cum iis quæ præcipitant sanguinis volatiles salinas sulphureas abundantes partes. Inprimis acida quoque valde componere possunt sanguinem nimis effervescentem hinc *Sr. Moreau dans le Traité de Chimique de la connoissance des Fievres c. 3. p. 117.* Nihil magis aptum ad componendam ingentem sanguinis ebullitionem videt quàm Omphacium, dicens: *je trouve que le verjus qui est le vin dans sa crudité est un acide le plus propre de tous, qui doit servir de remède, pour arrêter le mouvement déréglé des esprits, rengager les soufres dans les autres principes, & remettre le sang dans la crudité qui luy doit faire perdre le mouvement de sa chaleur & de son ebullition.* Hæc autem magno cum stratagemate ante paroxysmorum tempus, si illud sciamus, propinantur, nam ordo paroxysmorum hoc modò non semel invertitur ac planè tollitur, quod etiam in febribus intermittentibus feliciter succedere videmus.

CXV.

CXV. Medicus probè attendat, quomodo humores quoad qualitatem peccent tam in ventriculo, utero, quam toto sanguine. Si humores sint acres illi corrigi queunt cinnabarinis, oc. 69. præparat. corall. rubr. præparat, succinatis ac spermate Ceti. Si acidi eadem quoque sufficiunt; huc etiam referuntur Martialia.

Si humores non tantum acidi, sed etiam corrosivi, potest adhiberi camphora, quæ adedè potens est, ut ob suum sal volatile & resinofum etiam Aquam fortem summè corrosivam edomare possit, saccharum saturni hîc etiam magni est usus. Si acres & falsi, commendantur iterum oculi Cancræ Corall. margarit. Fl. Nymph. alb. Emuls. Amygdal. Pistac. Troch. Ramich. &c. Et quomodo tractandi sint biliosi humores satis est notum Medicis. Quod si humor serofus nimium abundet, talia quoque adhiberi possunt, quæ ejus abundantiam aliquo modò absumunt sine sensibili aliqua evacuatione, uti sunt Rad. Chin. Rad. Sarsapar. lign. guajac. lign. sassiâfr. Et ex his cum Aqua fontana, additis adhuc quibusdam cephalicis coctis, potiones quotidianæ fieri possunt; modò cum Fernelio caveamus ne nimis siccis ac calidis corporibus propinentur.

CXVI. Quomodo autem propriè humores arthritici, ac scorbutici tractentur, ad me non pertinet dicere, quoniam quis facile videt, hos non sine Antiscorbuticis, illos verò non sine Anthriticis medicamentis emendari posse.

Porrò quomodò is capitis dolor qui ortus à lue venerea, à febris, à mensibus, aut hæmorrhoidibus obstructis, aut suppressâ urinâ, vel alvò obstructa, vel à vermibus in intestinis contentis, tractandus sit, satis caller, qui medicinæ gnarus est, optimè sciens, ejusmodi dolorem haud posse prius tolli, quàm morbi ipsi curati, evacuationes suppressæ, solutæ, ac vermes exturbati fuerint.

Sic etiam si capitis dolor à ventriculo, vel ab utero, vel ab alio viscere non rectè sese habente oriatur, haud prius scopum nostrum feliciter obtinuerimus quàm si viscera hæc vitiata, prius corroborata ac omnino liberata à labe sua fuerint. Attendat igitur valde sollicitè Medicus ut exploret quomodo vitiata sint illa, quænam intemperies in illis peccet, quo è directo medicamenta sua opponere possit.

CXVII. Quod si caput doleat ab insensibili quadam intemperie, vetustate temporis, in membranis capitis potissimum contractâ, Medicus in memoriam sibi revocet omnia quæ supra dixi, inducere posse

posse ejusmodi intemperiem, eaque sedulo evitentur, ægro semper inculcet. Pars autem debilitata hoc modò, diligenter corroboranda est his vel illis medicamentis, quæ huic vel illi intemperiei magis erunt convenientia.

CXVIII. Diætam talem sibi eligat æger, quæ rationi causarum accommodata fuerit à Medico.

CXIX. Quod præservationem autem attinet, illa satis elucescit ex suprâ memoratis causis inducentibus dolorem, quæ si evitentur ab ægro, benè sese habebit cum ipso; inpr. si usum medicamentorum adhuc diligenter continuet.

SOLI DEO GLORIA.

